

M- 6-29

14376

TOPICA MAR

CITVL. CICERO.

NIS AD C. TRE-

BATIVM,

CVM

M-6-29

Antij Manlij Seuerini Boetij, & Ioannis Viforij
Cœnomani Commentarijs.

His iam recens adicimus Bartholomei Latomi Expli-
cationes, & Christophori Hegendorphini ac Christo-
phori Hegendorphini Scholijs.

Christophori Hegendorphini

~~Christophori Hegendorphini Scholijs~~

~~Christophori Hegendorphini Scholijs~~

EVIE DVCE,

CONITE FO

In quibusdam...
1745

...itrophiam, ...m, virtutis indagatricem,
...itrocinq; uitiorum, nec non societatum pariter
...ilantissimam desiciant, ut ad artes que sti
...uonius enim qui que ad rubricas hodie usq; dic
...sed si aliter Non ego ius civile, & q; fieri
...sed illos improbo, qui usq; duos ius
...ad illu. cocurunt, qui (ut) ius
...sunt hos merito arguo, qui p... non possumus illos iure

reprehendere, qui non aliena modo, sed et sua sapientes insaniam
 facti sunt. Inanque, quod bonas horas male collocarint, cum sua
 tempestate Philosophia, non germane illi quide, neq; sincere,
 sed illegitime et adulterine uacarent, idē hodie fieri rati sunt:
 uerenturq; ne idipsum liberis suis, quod olim sibi cōtigit, acci-
 dat. Propterea flatim ut liberos suos aliquid in literis huma-
 noribus promouisset, eosdem contempta Philosophia,
 quam primum uel ad Pontificium, uel Caesarum ius audiendum
 mittunt. Hæ cause sunt, Antistes prudentissime, quæ me moue-
 bant, ne Philosophiam profiterer: uetus barbaries, qua philo-
 sophia scatebat, hominum contemptus, et auditorum infrequē-
 tia. Cæterum, ut duas priores omitam, de postrema dicam, quæ
 me (si quid aliud) à Philosophia prorsus auocabat. Cum enim
 ordinis mei complures uiderem, qui destituti auditoribus, quos
 ius ad se uocabat, mutæ solitudinē, surdisq; parietibus canere
 cogentur, pertimescebam, ne eodem miserie rediger, quod
 redactos alios audiebam: nec in hercule iniuria timebam. Non
 enim præceptores idem mentis et spiritus in dicendo singulis
 tantum, uel paucis presentibus concipere possunt, quod illa
 celebritate in sinu concipiunt, et ut ingenue fatear, Gaudeo
 quod spectent oculi me nulle loquentem. Contra tacta que-
 dam est dedignatio, uim dicendi tantis comparatam laboribus,
 ad unum auditorem demittere. Itaque diu mecum cogitabun-
 tur, qui possem huic morbo mederi, tandem rationem inui-
 tuturum confido, ut uulnus quod pertimescebam, ^{non} ^{posset} ^{non}
 uel ^{ad} ^{possum} ^{admixus} sum, ut Latine loquatur. Volu-
 ego (siq; leges operam dedi, ne mei iuuenes adhuc implu-
 mez eō nota ^{re curarent} non quod ab instituto suo quenquam
 abauerim ^{men, ut qui alioqui à Philosophia uixdum}
 saluata proutus ^{uissent, hoc se subire sapientia stre-}
 nue mereant: quos cuius uigam ^{uiri facile cererem,}

Opti

optimum factu duxi, si Topica Ciceroniana illis prælegerem:
 partim quod in eis multa de iure ciuili desumpta passim repe-
 riantur, quorum fidelis explicatio mihi meos obligarem ma-
 gis, et deuinirent, atque demererer: partim quia Latina,
 nec magis Dialectica, quam Oratoria sint, ita ut lectorē studio-
 sum in amorem sui continuo rapere possint: partim denique
 quod quæ pluribus libris Aristoteles obscure (sicut omnia) tra-
 ctauit, paucis contineat: quæ qui didicerit, arma semper ha-
 bebit, quibus et se tueri, et aduersarium ledere nullo negotio
 possit. Si quidem illa Locos (unde nomen habent) explicant, de
 quibus argumenta cuiusque rei uel confirmandæ, uel refellendæ,
 studiosus lector pro uoto depromat: quibus cum fuerit instru-
 ctus, nihil tam dubium erit, quod certum non efficiat: nihil con-
 tra tam uerum, quod controuersum non reddat, si uelit. Ea por-
 ro (ut fructum quem ex his relaturi sumus, ostendam) cum ma-
 gnæ parti studiorum humanorum (quandoquidem pleraque in
 ambiguo hærent) apprime sunt utilia, tum uerò eis præcipue
 conferunt, qui consilio Rempublicam gubernant, quos de pace,
 bello, cæterisque ciuitatis negotiis, in rem presentem sæpe Sena-
 tui, sæpe Populo fidem facere oportet: qui in iudicijs item ac-
 cusare, defendere, petere, abnuere, quicq; populum docere iusti-
 tiam, religionem, pietatem in professo habent. Insuper non os-
 tantium armare, sed et providentiam animi, et recte consilii
 quoque aperire uiam uidentur. Postremo eadem illa præstant,
 ut perspicere possis, quid in quaque re positum sit, ut consenti-
 nea repugnantiaq; et quo quidq; ducat, quidq; euenire possit,
 colligas. Tanta igitur utilitate motus, quantum ego ex eorum
 prælectione iuuentutem meam consequuturam non despero,
 plus ego laboris, quam à me meti requirent, sponte suscepi.
 Nam qui Ciceronis Topica tantum prælegere constitueram,
 eadem meis quilibet qualibus commentarijs, uisurantiq; egi,
 non ut aliquid melius (qui possem enim?) Severino Boetio

scribe

scriberem, sed ut explicatius omnia traderem, quæ uir ille, solus scribens Dialecticis, satis inuoluit. Quapropter ego me ad captum iuuentutis magis accommodaui, neque solis Dialecticis prodesse uolui, sed etiam pro uirili conatus sum, ut artis Oratoriae cædatis aliquid cõferre breuiter, ita familiari sum usus expositione, ut uoculas etiam ipsas, quæ uidebantur obscuriores, more Grammatici declarare non dubitarem. Cæterum nõ hæc modò præstiti, uerum etiã exëpla Iuris Ciuilis, quibus Tullius ad iuris cõsultum scribens utitur, difficilia satis explicauit: & ut studia iuuentutis magis alerem, locos ipsos, selectis è classicis autoribus sententijs, illustriores reddidi, ne quis ius ciuile se ignorare causaretur. In his autem omnibus non sum eum ordinem sequutus, quem Boetius, sed dispositionem Ciceronis imitatus, meos Commentarios in tres tantum libros distribuendos curauit: nec ab re, si quidem Tullius Locos omnes primùm diuisit, suaq; singulis nondum declaratis exempla subiecit: deinde latius & fusius eos omnes, quo diuisi fuerunt ordine, nobis exposuit. Tum, quia omne argumentum ad questionem probandam adfertur, tertio loco de questione multa locutus est. Hanc ego Ciceronis diuisionem uidens, Commentarios meos in tres libros partiti malui, quam in sex, uel etiam in septem iusta lacerare, à medio loci unius, noui libri initium sumens: sed rectè, an secus egerim, aliorum sit iudicium. Ego me liberis hominum sententijs libens committo, neque distido, quin æquus lector omnia æqui bont consulat. Hæc meas uigilias tibi consecratis uelim Pontifex sanctissime, nõ quòd te dignus esse iudicem: sed ut tuo patrocinio fulta, liberius & tutius in hominum manus ueniãt, neque ancipites uulgi censuras reformident. Id enim omne letorem æquum probaturum arbitror, quod probauerit, et quicquid obelisco figuris, id eundem atro calculo notaturum, mihi facile persuado. Neminem enim tam impudente futo, qui à tuo iudicio uel larum culmum recedere uelit: cum te eum esse norint

OMNES.

omnes, qui parem uite sanctimoniam cum incredibili eruditione copularis: ita ut dubitent, doctior ne sis, an melior. Sane, ut quod de te audio, semel dicam, hæc est una omnium uox communis. O felix Cænomania, quæ tantum, talem quæ Antistitem tandem adeptæ est: Antistitem, inquam, illum Renatum Bellaium, qui uir, præter summam doctrinam, etiam optimus est, & integerrimus, in quo formidò, natura sua, uires omnes explicuisse non immeritò dicitur. Audi sanctissime Pontifex, quid de te boni omnes sentiant, quo sis in pretio, quanti sis apud omnes. Verum ne solus de te tacere uidear, quid sentio dicam. Cum tuã fratrumq; tuorũ tibi charissimorum, Equitis, inquam, illius generosissimi regij Legati, Ambianorumq; Procõsulis, & purpurati Parisiorum Antistitis prudentiam, consilium, fortitudinem, literas, felicitatem intueor, uos ego mirando prouidentia diuine munere generi humano regendo concessos esse credo.

Ita ut Franciscus ille Galliarum rex potētissimus (id non ignorans) Gallias suas uestris consilijs regi uoluerit, uos meberecule præsijs uobis dignis suo loco decoraturus. Sed finem facio. Interim fixit Deus, ut tuis optatis omnia respondeant. Bene uale. Parisijs ex Bur-gundionum gymnasio.

PROB

PROBATISS. VIRO

IOANNI MORINO PRI-
mario Grammaticorum in Collegio Na-
uarræ, Bart. Latomus Re-
gius professor

S. D.

MAGNAE negligentia superior ætas da-
mnanda est, Morine uir spectatissime, quod in
differendi artibus tractandis Ciceronem opti-
mum autorem à scholis alienum habuerit. Nam
ut oratoria omittam, quæ ille nō uno libro, sed
pluribus præceptis ac sermonibus discretissime explicauit, hæc
Topica certè, quæ Dialecticorū propria sunt, de inueniendâ ra-
tione ita scripsit, ut ex ipsis quæ ad hanc differendi partē per-
tinent, magno cōpendio & breuitate cognosci possint. Expres-
sit enim sententiam Aristotelis, quam ille octo libris late copio-
sèq; persecutus est: in qua explicanda cū omnem rationē præ-
ceptionis certis capitibus comprehendere, primum illius nos ad-
monere uoluit, eandem rem pluribus & paucis uerbis tractari
posse. Deinde cum sit magna & incredibilis ingenij nostri uis,
illud etiam significauit, demonstratis fontibus, ex quibus mana-
rent omnia, studiosos, si modo ingenium & animaduersionem
attulissent, facile ex eisdem per se hausturos esse, et ea etiā quæ
dicta non essent, sine negotio intellecturos. Quod cū ab illo
prudētissime indicatū sit, tum in omni præceptione & doctri-
na idem puto obseruandum esse, ut consularur cōpendio
discētium, & studij eorum atq; opera omni ratione proueha-
tur. Itaq; dubitandum non est, quin ad eandem rationem uir do-
ctissimus, si superuixisset, aut si impeditus nō fuisset reipub. tem-
poribus iudicandi quoque partem nobis tradidurus: fuerit, purā
ac defectam, ut cætera omnia, neq; abusu autem supra breuitatis
aluos.

9
aluos, sed modo et genere tractationis intra utilitatis fines cō-
prehensam. Nam quæ ab alijs, præsertim recetioribus, exceptis
paucis, in hoc genere tradita sunt, quàm immense prolixitatis
sint, quàm deniq; confusa & perturbata omnia commentis no-
uarum & inutilium præceptionum, quid atinet hoc loco com-
memorare: præsertim apud te, qui cū multam in his studijs ope-
ram posueris, ispe, utiq; optimus ac iude esse potes. Me certè
delectat huius seculi sollicitas, quo exercitata linguarū studio, atq;
optimis quibusq; autoribus in lucem reuocatis, tantum splendō-
ris atque ornamenti in literis effloruit, ut profulgata superiorum
temporum barbaria, quæ longe lateq; fuerat caligo quædam,
omnia obdicerat, sit hæc nostra ætas, quod ex ueterū doctrina
& humanitate cōferri possit. Sed quod pertinet ad Topica, scri-
psit hunc librum, Ciceronid Aristotelis sententiam, magna bre-
uitate, ut quæ ab illo latissime sola sunt, in cōpendium redige-
ret, commoditate uerbis tanta, ut quæ singulari ingenio inuenta ab
illo atq; in lucem illa sunt, hic primum in artem ineluxisse, ac
certiore uia constituisse uideatur. Sed cum in eisdem adhuc of-
fendat obscuritas quædam, partim ab exiis, quæ ex iure civili
sumpta sunt, partim ab ipso præceptorum genere, quod in rerū
omnium uim, naturam, ac proprietatem incumbens, non in quo
quæque expositum est, is, qui primum ad hæc studia accedunt,
rem gratam me studiosis futuram esse arbus itis sum, si, quæ
priori hyeme, cum enarrarem hunc librum in scholis, diuina
auditoribus meis, ea post Boetij commentarios, qui uerbores
sunt, in publicum emitterem: non quod meliora me prolatum
esse sperarem, quàm ab illo tradita sunt, sed si quia aut breuitate
studentium hæc opera mea, aut cogitationi præceptorū con-
ferre possent, id ut a me debitum publico nomine communia su-
dia delatum sibi atq; acceptum haberent. Sed utinam hæc sint,
hunc fructum editoris, quicumq; futurus est, tibi nuncupo, pro-
tus singulari in me beneuolentiæ, ut cum hæc occasione admoni-

tus fueris officij tui in re literaria prouehenda, que tibi magno cum onere & auctoritate in hoc amplissimo Gymnasio comissa est, tum intelligas me alio genere muneris, quod utriq; nostrum aptius esset, studium atque sedulitatem erga te meam testari non potuisse. Vale Calend. Iunij M. D. XXXVIII.

PRÆFATIO

arch...

er...

per...

per...

per...

per...

diagn...
Quare...
in...
quod...
et...
nec...
Huius...
Vult...

ANITII MAN-

LII SEVERINI BOETII VIRI
clarissimi & illustris ex Consulum ordine, ad
Patricium Rhetorem, in Topica Ci-
ceronis Commentarius.

XHORTATIONE tua Patrici Rhetorum peritissime, que & presentis honestate proposita, & futuræ ætatis utilitate coniuncta est, nihil antiquius existi inuui. Cui muneri libentius acquieui: non quod ad instruendum te, Commentarios in M. Tullij Topica laborare me crediderim: (ridiculus qui ppe forem, si Mineruam docere uellem, ut aiunt, literas.) sed tu ex disciplinarum liberalium sumptum penus, nostra apud te semper pignus amicitie permaneret. Quod enim munus ex animo diligētibus iucundius inueniri potest, quam quod ipsius animi partes format & instruit? Nā cætera sere caduca, imbecilla, labant, & si ad fortune uicem spectes, penè semper aliena sunt. At uero opulentiam literarum nec presens im-

minuit

B. D. C. U. L. D. 2

minuit etas: arumq; auctoritatem ipsa etiam cuncta conficiens auget potius & confirmat uetustas. Accipe igitur opus non efficiens securitate, sed amicitie presumptione susceptum, apud quam nescio quoniam inter suos patet etiam garrive non dedecet simul qua prelato a nobis munere, cum tuorū aliquid operum postulaueris, amurū fieris si negabis. Sed cum in M. Tullij Topica, uictorinus Rhetor plura in differētiā arte notitia, Commenta conscripserit, nō me oportuisset melioribus forsiam attemptata contingere, ni esset aliquid, quo se noster quoque labor exercere atque parare potuisset. Quatuor enim uoluminibus uictorinus in Topica conscriptis, eorum primo in declarandis tantum libri principis occupatur. addit etiam, si qua in eodem uolumine prædicenda fuisse perpēdit: ut ab exordio uoluminis Topicorū, quod est, Maiores nos res scribere ingressos, Trebati: usq; ad eum locum qui est, Sed iam tēpus est ad id quod insituiumus, accedere: primi uoluminis uictorini expositio terminetur. Secundo uolumine de iudicandī atq; inueniēdi Dialecticæ partibus, & de locorum atq; argumētū definitione pertractat, ut ab eo loco Topicorum, qui est, Cūm omnis ratio diligens differendi duas habet partes, unā inueniēdi, alteram iudicandū: usq; ad eum locum, qui est, Itaq; licet definire Locū esse argumētū sedem, Argumētum autem rationem, quæ rei dubiæ faciat fidem: secundū libri Cōmentariorum explanatio subsistat. Tertius uerō atque quartus, discretionem locorum inter se, eorumq; exempla multiformiter persequuntur: ita ut tertius quidem Tulliana sibi de iure proponat exēpla, quartus uerō eosdem locos per alias rursus similitudines monstrat, ex Vergilio, uel Terentio poetis: oratoribus Cicrone, & Catone: in quod præceptis ostenditur, exemplis multipliciter collucescat, neque ab eo loco qui est in Topicis, Sed ex his locis, in quibus argumēta inclusa sunt: expositio progressa, eum transcendit locum, qui est, Valcat æquitas, quæ paribus in causis paria iura desiderat

derat. Quāta uerō pars reliqua Topicorum sit, ipsius uoluminis magnitudo demonstrat, quam uictorinus neq; attingit, neq; attingere potuisset, in ea est rebus minimis immoratus, nisi opus multa librorū pluritudine distendit. Nos uerō & hanc ipsam particulam, quam uictorinus stigit, diligenter (ut possumus) aggrediamur: & longius expositioe progressi, cum Topicorum habentis sine consistere. Quare de tota operis propositione conueniens sumamus exordium. Sed ante, quam de Topicis facultatis ratione pertractem, proxiimum, quo ad Trebatium M. T. uittur, paucis absoluiam.

CICERO.

MAIORES nos res scribere ingressos C. Trebati, & ijs libris quos breui tempore satis multos edidimus, digniores, è cursu ipso reuocauit uoluntas tua. Cūm enim mecū in Tusculano esses, & in bibliotheca separatim uterq; nostrum ad suum studium libellos, quos uellet, euolueret, incidisti in Aristotelis Topica quædam, quæ sunt ab illo pluribus libris explicata. Qua incriptione commotus, cōtinuō à me eorum librorum sententiā requisisti. Quam tibi cūm exposuissē, disciplinam inueniendorum argumentorum, ut sine ullo errore ad eam rationem uia perueniremus ab Aristotele inuenta, libris illis contineri: uerecundē tu quidem, ut omnia, sed tamen ut faciliè cernerem te ardere studio, mecum, ut tibi illa traderem, egisti. Cūm autem ego te non tam uitandī laboris mei causa, quā quōd intēressē tua arbitrarer, uel ut eos

Proposito

Narratio

per

per te ipse legeres, uel ut totam rationem à doctissimo quodam Rhetore acciperes, hortatus essem, utrunque, ut à te audiebam, es expertus. Sed à libris te obscuritas fecit; Rhetor autem ille magnus, ut opinor, Aristotelica se ignorare respondit. Quod quidem minimè sum admiratus, eum Philosophum Rhetori non esse cognitum, qui ab ipsis Philosophis, præter admodum paucos, ignoretur. Quibus id minus ignoscendum est, quòd non modo rebus istis, quæ ab illo dictæ & inuentæ sunt, alluci debuerunt, sed dicendi quoque incredibili quadam cum copia, tum etiam suauitate. Non potui igitur tibi sapius hoc roganti, & tamen uerenti ne mihi grauis esses (facile enim id cernebam) debere diutius; ne ipsi iuris interpreti fieri uideretur iniuria. Etenim cum tu mihi, meisque multa sæpe cauitiffes, ueritus sum, ne si ego grauarer, aut ingratum id, aut superbum uideretur. Sed dum tuimus una, tu optimus es testis quam fuerim occupatus. Ut autem à te discessi, in Græciâ proficiscens, cum opera mea nec Respub. nec amici ueretur, nec honestè inter arma uersari possem, ne si tuò id quidem mihi liceret: ut ueni Velia, tuasque & tuos uidi, admonitus huius aris alieni, nolui deesse, ne tacite quidè flagitationi tue. Itaque hæc, cum mecum libros non haberem, memoria repetita in ipsa nauigatione conscripsi, tibi ex itinere misi, ut mea diligentia mandatorum

tuorum

tuorum, te quoque, etsi admonitore non egesset, ad memoriâ nostrarum rerum excitarem. Sed iam tempus est, ad id quod instituimus, accedere.

SEVER. BOETIVS.

OMNE proxiimum, quod ad cõponendum intendit auditorem, ut in Rhetoricis discitur, aut beneuolentiã capiat, aut attentionem præparat, aut efficit docilitatem. his tribus partibus sibi Cicero Trebatii formatur. Nam quòd se à magnarum rerum inchoatione reuocatum, ad amici cõsulit uoluntatem, fauorem uelut Trebatii iudicis, beneuolentiã partibus meretur. Maiores autem res sunt, à quarum scriptione ad amici studium uersus est, Moralis Philosophiæ tractatus. maior est enim morum ratio, quam peritiã differendi. Id autem tempus fuisse conijcimus, quo propter turbulentia Reip. tempora, in otium se contulit, atque Philosophiæ disciplinam. Sed quia nobis aduentum mentes ueritatis quoque opinio præsumpta conciliat, in eo etiam, præparandæ beneuolentiæ partibus utitur, quod commemorandis ueraciter istis quæ Trebatius nouerat, facit illis fidem, quæ posterius euenire, & Trebatio ignota esse poterant. hæc autè sunt, quòd in Tusculano ad suum studium uterque libros euoluerit, quoque Trebatius casu in Aristotelis Topica incidit, quòd titulum operis admiratus, à M. Tullio inscriptionis sententiã perquisiuit. Illud etiã, quod ei Cicero se exposuisse cõmorat inueniendorum argumentorum illis libris sententiã contineri, ut sine illo errore ad argumentorum inuentionem uia quadam, & recto filo, atque artificio ueniretur. Quæ res breuiter enuntiata, uelut intentionem operis monstrat, & docilem perficit auditorem. In hoc namque uidetur esse cõprehensum, quæ sit intentio Topicorum, quòd aut disciplinam esse argumentorum, non ut inueniantur (id enim naturè suppeditat) & ut sine illo labore, ac sine ulla confusione, non casu ad ea mens se, & quadam uia ductione perueniat. Post beneuolentiã

*Beneuolentiã
facit*

*facit dori
sem*

beneuolentiae hanc captionem, Trebatij laudem subiugit, quod eius uerecundiam in his commemorat expetendis, quae si postulant amico Cicero praestitisset, & gloriae praemium ferret, & gratiae. Sed quod petenti Trebatio, ut ei Topica traderet, minime coecepit, id non proprii laboris fuga, sed Trebatij potius causa factum esse cotendit, ut in eo quoq; Trebatij, ueluti tunc repulsi, subitatus forsitan animus nunc non sit alienus. Intererat uero Trebatij, ut uel per se ipse legis exercitator fieret, uel ei perfectus, si qua dubitaret, Rhetor doctior expediret. Vtrunque uero a Trebatio se narrat audisse. Nam & expertum eum, ut per se ipse legeret, sed obscuritate reiectum: & illum Rhetorem, a quo Topicorum explanationem petiisset, illa se Aristotelica ignorare coeissum. *Quae res per operis difficultatem necesse est auditorem reddat attentum: ea quippe non negligentes inspicimus, quae non facili esse intelligentiae suspicamus.* In quo etiam Cicero minime se miratum esse commemorat, quod is Philosophus Rhetori nesciretur, qui multis etiam Philosophis uideretur incognitus: quorum etiam iure culpata signa uiam, quos ad Aristotelicae philosophiae disciplinam non inuentorum utilitas, non orationis nitore illexerit. In quo etiam maioris persequacae creseit attentio: quia facile ad studium mentes aliorum sequeuntur culpata conuertit. In quocumque uero attentio fuerit, non poterit abesse docilitas. In his etiam laus quaedam Trebatij latenter induitur: Magnum est enim, Philosophis in suo quas remunerare cessantibus, hunc Trebatium, ne proprio quidem studio praepeditum, alienae scientiae secreta rimari. Iam uero sequentia multo etiam clarius beneuolentiam petunt: uelut hoc, quod elegantissime dictum est, ueritum se esse, ne si modestè postulantis uerecundiae pernegasset, ipsi quodammodo iuris interpretati fieri uideretur iniuria. Et quod praecedens Trebatij meritum percepti beneficij memor exequitur, id uerum est, quod uel ipsi, uel his quos ipse defendit, plura canisset. Fuit igitur, ut ait, uerend

uerendum, ne si restituere gratiam nolisset, aut ingratum id, aut superbum esse uideretur. Ingratum quidem, si magna Trebatij merita, quibus ipse usus fuerat, paruo aestimare uideretur: cum nullam ei gratiam restituendam putaret: superbum uero, si sperneret. Ad idem caetera reuertuntur, quod eiusdem testimonio nititur, dum fuerit in Urbe, se, ne debitam redderet gratiam, occupationum necessitate fuisse constridum: quod, ut uenerit Veliam, amicorum Trebatij conuentione communitus, ne tacite quidem eius flagitationi deesse uoluisset: & quod, licet librorum copia nulla suppeteret, de memoriae tamen repetita promptuarijs in ipsa nauigatione conscripserit, eiq; ex itinere miserit, ut beneficij cumulo, parendi etiam celeserit adderetur. Quae cum omnia benignum captare Trebatij uideantur assensum, quaedam tamen breuitas Topicorum memoriae repetita, attentionis necesse est animaduersione fungatur. Ipsa namque memoriae repetitio breue monstrat esse quod colligit, quoadq; diligentiae sibi fuerint mandata Trebatij: & quod ad exitandam sui memoriam quasi pignus amico aliquod atque monumentum uoluisset exare. Cui adijcit illud, Et si admonitorum ne eges: ne offendat animum sedulitate, si, quem commendentum eredit obliuionis uideatur arguere. Haec omnia, ut dixi, beneuolentiae partibus plena sunt. Sed de proemio satis dictum est: nunc ad consequentia transueamus. Nec si quis haec apud Victorinum latius tractata reperit, nos neglectae integritatis stringat inuidia. nam nec in singulis (ut ille facit) uerbis haerere uolumus, & ad ampliora huius operis festinamus.

IOANNES VISORIVS.

MARCVS Tullius eo tempore Romae, reliquit, & se totum ad Rhetoricam, Philosophiamq; tractandam contulit, quo Iulius Caesar unicus in urbe Roma dominus, oppressa libertate populi tyrannidem exercebat. Qua tempestate cum Cicero in suo Tusculano multos libros Rhetoricos edidisset, & iam Philoso

phicos aggressus esset scribere. Caius Trebatius Iuriconsultus eum ē cursu suo, id est, a Philosophia morali, quam tunc tractabat, ad Topicen sibi tradendam reuocauit. Quod negotium Cicero primum recusauit, ut qui maioribus rebus & dignioribus (nempe Philosophicis libris scribendis) detentus esset. Verum paulo post interfecto Cesare, cum iam Antonius omnibus bonis ciuibus esset formidolosus, præcipue Ciceroni, qui Casij & Bruti interfectorum Cesaris amicus erat, omnesq; boni eius impotentiam ægre ferrent, Cicero patriam sibi relinquendam esse existimauit. Itaque relicta Italia migravit Athenas. Qui simul atque Veliam uenit, Trebatij meminuit: nam ea urbs erat amicissima Trebatij. Itaque ut primum Veliam uisitare cepit, instituit Aristotelica Topica conscribere, quem librum Rhegij scriptum, Trebatio misit cum hac epistola, quæ libro septimo Epistoliarum Ciceronianarum reperitur: Vide quanti apud me sis, & si uire id quidem, non enim amore te uinco. Veruntamen quod præsentī tibi prope subnegaram, nō tribuerā, certē, id absenti debere non potui. Itaq; ut primum Veliam uisitare cepi, institui Topica Aristotelica conscribere, ab ipsa urbe communius amantissima tui. Eum librum tibi misi Rhegij, scriptum quam plenissimē res illa scribi potuit. Sin tibi quædam uidebuntur obscuriora, cogitare debebis. Nullam artem literis sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. Non longē aberis, Num tu; Ciuile uestrum ex libris cognosci potest? qui quanquam plurimi sunt, doctorem tamen, lumenq; desiderant. Quanquam tu, si attentē leges, si sepius, per te omnia consequere, ut certē intelligas: ut uero etiam ipsi tibi loci proposita questione occurrant, exercitatione consequere. In qua quidem nos te cōtinebimus, si & salui redierimus, et salua ista offenderimus. Vale quinto Calend. Sext. Rhegij. Maiores nos res, id est, Philosophiam, præcepta morum componē. dorum, uitaq; seruandæ rationem. Nam eo tempore, Cicero Tusculanas Questiones

stiones in suo Tusculano (a quo Tusculana dicte sunt) composuit; sicut in principio Questionū Tusculanarū aperte docet. Item Officia paulo post, nempe post interfectum Cesarem scripsit, ut in illis testatur. Ex his libris) scilicet Rhetoricis. Id enim temporis libros de Oratore ad Quintum fratrem præterea Partitiones Oratorias ad filium, et Oratorem ad Brutum, necnon libellum de Optimo genere Oratorum scripserat. In Tusculano.) Tusculanus ager Ciceroni, a Tuscia regione Italia, in qua erat, dictus est. Tuscia uero, ea est regio quæ nūc Hetruria dicitur, ut Cato scribit, nempe quicquid inter Mætrā & Tyberim fluuijs diffunditur. Incidisti in Aristotelis Topica quædam.) Topicæ, scilicet localis est, quæ inueniendorū argumentorum uiam docet, de qua postea plura dicemus. Eius facultatis octo libros Aristoteles scripsit: qui omnia, quæ de re quæ queri possunt, ad uniuersalia capita definitionem, genus, proprium, & accidens reuocant. Primo libro de his quatuor in uniuersum loquitur. Secundo uero, tertio, quarto, quinto, sexto, & septimo de singulis: nempe secundo & tertio de accidente: quarto de genere: quinto de proprio: sexto & septimo de definitione: at in octauo argumentantē & respondentem Dialecticum suis armis instruit & munuit. Sed à libris te obscuritas reiecit. Aristoteles usque adeo fuit obscurus in scribendo, ut similis mē uelias, id est oraculi diceretur: de quo Rodolphus in hunc modum loquitur. Sed uidetur mibi dolendū esse, sedisse illud animo grauissimi hominis, ut non simpliciter, & aperte proferret, quæcumq; inuenerat: ut præter laborem quem ipsa res esset habitura obscuritas, alia nobis etiā ex ipso obijceretur difficultas: quod necesse haberemus mentem ipsius, uelut oraculi, suspenfam, & ambiguam indagine perquirere. Tenuissimus itaq; primo Physicorum autor est, longe aliter omnia foras esse edita ab illo, quam sint domi tradita, dementiaq; simile. Se, si quis legendis libris ipsius, seruet illius se sententiam consequaturum. Sed quid Themistium dico?

b 2 ipse

ipse de se locupletissimus est testis. Scribit enim quaedam ad Alexandrum epistola edidisse se quae ad Philosophiam pertinent: sed perinde tamen, nisi qui ab eo audierint, eadem ista ac si edita non essent, futura. Quibus eo minus est ignoscendum.) Cicero in libris de Oratore ad Quintum fratrem, et in peroratione Partitionum Oratoriæ scribit, eloquentiam sine Philosophia, teneri non posse: proinde oportere omnem Oratorem esse philosophum. Nam siue laudet uel uisuperet, scientiam moralem tenere debet, siue suadeat, uel dissuadeat, necesse est, ut naturas regionum, locorum, et temporum calleat: denique siue accuset, uel defendat, oportet ut definiat, diuidat, distinguat, interpretetur, argumentetur, confirmet, et resellat: quae sane omnia una Philosophia nos docet. Sed dicendi quoque incredibili copia.) Cicero uocat Aristotelem flumem uehementem aurum nec non aureum flumen eloquentiae. Sane Cicero multis in locis testatur, Aristotelem eloquentiam cum Philosophia iunxisse. Insuper Quintilianus libro tertio tradit, eundem pomeriæanis scholis artem oratoriæ præcipere coepisse: qui Isocratis Rhetoris gloria motus, notum quidem illum (ut traditur) uersum ex Philosophia frequenter usurpauit. *ἄριστος ἄριστος ἰσοκράτης δ' αἴψα* *Μακρὸν* Vt autem de discipulis in Græciam.) Cicero Antonij Consulis impotentiam (ut diximus) egre ferens, abeundum omnino statuit, ea spe, eo que consilio, ut Athenas migraret, toto tempore quod supererat Antonij Consulatus, illic futurus, et tunc demum rediturus cum Panfa et Hirtius Consulatum misissent: profectus itaque est, et in Siciliam delatus. Cum in Græciam trajicere uellet, uento ad Leucopetram Calabriae promontorium relatus fuit, ubi nouum consilium redeundi Romam cepit, cum mutatam Antonij uoluntatem intellexisset. Sed in urbem prope reuersus, nihilo meliora reperit, quam proficiscens reliquerat, imo aperte Antonij tyrannidem iam afflictabat. Vt ueni Veliam.) Velia oppidum est Lucania in

Laertius hoc
no de Isocra-
te, sed Xeno-
crate, dictam
affirmat.

Italia,

Italia. Aeris alieni.) Aes alienum metaphoricòs pro re debita Tullius usurpat. Tibiç ex itinere mili.) Putea ex Rhegio oppido Siciliae, quod Italiae proximum est. Nam est aliud Regium in Italia, quae Gallia Cisalpina dicitur, non longè à Mutina. Nomen oppido datum est à dehiscenti argumento. Nam et *ῥήμα* Graeci rupturam nominant, quo nomine Iustinus ait abrupta Graecè pronuntiarì: qui tamen Rhegium non oppidum, sed promotorium facit. Ab illo Rhegio Rhegini, ab hoc uerò Regienses.

BARTH. LATOMVS

Maiores nos res scribere Ingellos.) Praefatio est ad C. Trebatium in qua commemorat, qua occasione aduocatus sit ad defendendum hunc librum, et in eo suum suum et C. Trebatium ostendit. Tunc autem Turis periturus Trebatius, clarus temporibus Ciceronis, ad quem cum scriberet Cicero, omnia exempla ex uere Cuius sumpsi ut haberet rationem eius, ad quem scribitur. Maiores res.) Philosophiam intelligi, ad quam tractata auctoritate conuulsa, occupata à Cesare reprobata scripti autem libris in solatibus honorum, et Tusculanas, atque Academicas Quæstiones item de Naturâ de Deorû de Diuinatione, de Fato, de Senectute, de Legibus, et libris Officiorum in Tusculano.) Villi.) Cicero hic notat, quomodo Trebatius in agro Tusculano.

Magister ille mag. Ieronus est in quem, cum se magistrum dicebat, profitebatur. Dicendi copia.) Copiam rerum intelligi, non uerborum: quoniam Aristoteles uerbis pressis, et astricis est. Causillas.) Id est, consiliuissis: quod aduocatorum est, qui in causis litigatoribus ius suggerunt. Nam sicut hodie ita et quondam iurisperiti consulti de iure respondebant: quod laudare dicebant, ex quo responsa prudentum sunt appellata, quae cesserunt in partem iuris ciuili. Est etiam Catiere satifidare, item satisfationem ab alio accipere, item uitare. An Græciam proficiscens.) Post interfectum Caesarem, cum ad

b 3 tyrann

tyrannidem eius aspiraret Antonius, et ueteranos sollicitaret, haberetq; palam circa se armatos homines. Nam tunc Cicero impetrata libera legatione, proficiscebatur in Greciam, ut uideret arma Antonij, donec Consulatus illius finiretur. **Ve ueni Veliam.**) Oppidum fuit Calabriae cum portu, iuxta Palinurum. In ipsa nauigatione.) Cum nauigaret a Velia, sicut ipse commemorat lib. v. i. i. episto. ad Trebatium. Mentionem facit eiusdem itineris Philip. 1.

B. D. C. V. C. D. 2.

uatio modo à pler
 occupata. Ut enim d
 differendi, Logico
 andiq; peritiam. Stoi
 aulo angustius tract
 in solam uniuersitat

C. TREBATIUS REGENDORPH.
 (Maiores nos res.) Hic Trebatius iuriconsultus in bello
 ciuili inter Pompeium et Cæsarem Pompeianum secutus, cum
 uictio Pompeio in bello ducio per arasset in exilium trebatius
 est. At Cicero's opera Cæsarem ab exilio reuocauit, ut ut
 consilio eius reser. et tribunus nulli uicium oneret, sine
 tamen opere nulliari, si enim dicitur Trebatii actionem in Cæ-
 sare. Extant ad eum plerumque Cicero's epistole longe salissi-
 me, in libro Epistolarum scribitur. Et huius Trebatii mentio fit
 in Panactioe Origine uis.

CICERO.

Cum omnis ratio diligens differendi di-
 habeat partes, unam inueniendi di-
 di, ut in iure princeps, ut in mihi
 Aristoteles fuit. Stoici autem
 uerunt, ludicandi enim utas
 cui sunt, eam scientiam, qua
 pellant. Inueniendi uero arte
 dicitur, quæ ad usum potior erat, & ordine
 ræ certe prior, totam reliquerunt. Nos autem
 quoniam in utraq; summa utilitas est, & utri-
 que, si erit orium persequi cogitamus, ab ea quæ
 prior est, ordiemur.

SEVER. BOETIUS.

CUM philosophia maximis in rebus operam suam
 diuina, summ consumat, cumq; in Naturalibus inspectionem,
 speculationemq; adhibeat, in Moralibus actionem, & sic fir-
 mare gestat mores, ut uera uita ratio per sua erit: euenire ne-
 cesse est, ut secundum id, quod ratio tenendum, omittendum ue,
 sciendum quid, aut non faciendum esse decreuerit, uel iudicium
 consti

constituitur, uel exercendæ uitæ dirigatur intentio. Erit igitur
 necessarium, uel in naturali speculatione, uel in moralium actio-
 num cogitatione, ut certa ratio, uel quod in rebus speculatiuè est,
 inueniat, uel quod in actum uiuendi duci oporteat, ante perpen-
 dat. Hæc autem ratio, nisi uia quadam processerit, sepe in mul-
 tos necesse est labatur errores. Quod ne passim fieret, atq; in mul-
 tos certus regulis tractatus institueret, uisum est antiquæ Philosophiæ
 ducibus, ut ipsarum ratiocinationum, quibus aliquid inquiren-
 dum esset, naturam penitus ante discuterent: ut his purgatis at-
 que compositis, uel in speculatione ueritatis, uel exercendis utri-
 tutibus uteremur. Hæc est igitur disciplina, quasi differendi que-
 dam magistra, quam Logicæ Peripatetici ueteres appellarunt.
 Hanc Cicero definiens, differendi diligentem rationem uocauit.
 Hæc uario modo à plerisque tractata est, uariisq; etiam uocabu-
 lo nuncupata. Ut enim dictum est, à Peripateticis hæc ratio dili-
 gens differendi, Logicæ uocatur, continens in se inueniendi, in-
 ueniendiq; peritiam. Stoici uero eandem hanc rationem differen-
 di paulo angustius tractauerunt. Nihil enim de inuentione laboran-
 tes, in solam tantum indicationem consistunt: deq; ea præcepta mul-
 tipliciter dantes, Dialecticam nuncupauerunt. Plato etiam Dia-
 lecticam uocat, facultatemque id, quod unum est, positi in plura
 partiri: ueluti solet genus per proprias differentias usq; ad ulti-
 mas species separari: atq; ea que nullas sunt, in unum generum
 ratione colligere. Hanc igitur Plato Dialecticam dicit, Aristoteli-
 uero, Logicam uocat: quam (ut dictum est) Cicero defi-
 niuit, diligentem differendi rationem. Et huius uno quidem mo-
 do, trina partitio est: omnis namq; uis Logicæ disciplinæ, aut de-
 finit aliquid, aut partitur, aut colligit. Colligendi autem facultas
 triplex diuersitate tractatur: aut enim ueris ac necessarijs ar-
 gumentationibus dispositio decurrit, et Disciplina, uel Demo-
 stratio nuncupatur: aut tantum probabilibus, & Dialectica di-
 citur: aut apertissime sapientis, & Sophistica, id est, cauillatoria,
 perh

perhibetur. Logica igitur quæ est peritia differendi, uel de definitione, uel de partitione, uel de collectione, id est, uel de ueris ac necessarijs, uel de probabilibus, id est uerisimilibus, uel de sophisticis, id est, caullatorijs argumentationibus tractat. Has enim collectionis partes esse prædiximus. Atq; hæc est una Logicæ partitio: in qua Dialecticam Aristoteles uocat facultatem per probabilia colligendi. Rursus eiusdem Logicæ altera diuisio est, per quam adducitur tota diligens ratio differendi in duas partes: unam inueniendi, & alteram iudicandi. Id autem uidetur etiam ipsa Logices definitio monstrare, nam quia Logica ratio differendi est, non potest ab inuentione esse separata. Cum enim nemo præter inuentionem differere possit, differendi ratio, inuentionis est ratio. Rursus, quoniam Logicæ diligens ratio differendi est, ab ea non potest abesse Iudicium: ipsa enim diligentia rationis in differendo posita, Iudicium est. Neq; enim potest quisquam diligenter differere, nisi iudicauerit quale sit id, quod in disputationem sumitur. Quod si ad differendi ordinem diligentia rationis adhibetur, non est dubium quin hoc Iudicium ad Inuentionum uarietatem sit accommodatum. His igitur ita expeditis, uidentur est, hæc diuisiones quanam se cognatione contingant. Inuentio quippe ceteris omnibus, ueluti materia loco supponitur, hoc modo. Nisi enim Inuentio fuerit, non potest esse uel definitio, uel partitio: quoniam unumquodq; generum uel differentiarum Inuentione aut diuidimus, aut etiam definimus. Iam uero, si absit Inuentio, nequit esse collectio. Non erit igitur necessaria, nec uerisimilis, nec sophistica. Hæc enim tria Inuentioni superueniunt, ut uel necessarium, uel probabile, uel caullatorium sit argumentum. Necessitas uero & probabilitas, & caullatio, formæ quedam sunt: quæ dum Inuentionibus adiunguntur, necessaria, uel probabilia, uel caullatoria faciunt argumenta. Eadem quoq; ratio partitiones, definitionesq; completitur. Indiscreta namq; Inuentionis potestas,

CIV

cum definitiua, tum diuisibilis appellari potest: cum definiendis, partiendis uel rebus adhibetur. Quæ hoc modo ex inuentionis materia, & differentiarum supra positarum forma composita, rursus Iudicationi materia fiunt. Nam prior illa partitio Logicæ tribus partibus segregata, ita partes explicat, ut habeat Inuentionem materiam singularum, ipsa uero Iudicationi materiam præstat. Etenim cum definit aliquis, uel rei propoſite diuisionem facit, inuenit quidem diuisionem, definitioniq; differentias accommodatas: sed an recte uel definiat, uel diuidat, Iudicatione perpendit. Ita priores Logicæ partes, secundæ diuisionis membra coniungunt: ut materiam quidem sui habeant Inuentionem: Iudicationi uero fiant ipse materia. Quod in reliquis etiam colligendi parte contingit. Nam & ea, quæ de probabilibus tractat, habet Inueniendi suppositam materiam, quæ uerisimilia reperit argumenta, & de huiusmodi argumento Iudicatio perpendit. Est enim Iudicium hoc ipsum internoscedi, quod non necessaria Inuentio est, sed uerisimilitudinem tenet. Illa quoq; pars, quæ de necessarijs argumentationibus aptatur, habet subiectam materiam necessariæ Inuentionis: eiusq; est Iudicium, ut cum necessaria sunt quæ inuenit, necessaria quoq; esse perpendat. Nec non caullandi pars, utraq; in se continet: quandoquidem & inueniri falsa possunt, & falsa esse iudicatione discerni. Quo fit, ut prior Logices diuisio, secundam etiam continere uideatur. Nam definitio, partitio, atq; collectio, Inuentionem continent & Iudicium: quia neq; existere præter Inuentionem, neq; agnosci præter Iudicium possunt. Sed cum omnis Inuentio Iudicationi subiecta sit, cumq; prioris definitionis partes sine utroq; esse non possint: euenit, ut prima partitio Inuentionem, Iudiciumq; coniungat. Secunda uero hæc definitio, qua Cicero etiam partitur Logicam, segregat huiusmodi facultates, & Inueniendi materiam ad Iudicationis parte sercmit. Iudicium uero, in colligendi ratione proprias partes habet. Nam omnis argumentatio, omnisq;

syllog

syllogismus propositionibus struitur: omneq; compositum duo in
 se quaedam retinet, quae speculari esse uideantur. Et quidem
 unum, quae illa sint, ex quibus id, quod compositum est, intelliga-
 tur esse connexum: aliud uero, quoniam sit uerarum partium con-
 iunctione compositum: ut in pariete, si quidem Lapides ipsos,
 quibus paries structus est, inspicias, quasi materiam spectes: si
 uero ordinem compositionemq; iuncturam consideres, tanquam
 de formae ratione perpendas. Item in argumentationibus, quas
 propositionibus compaginari, atq; coniungi supra retulimus,
 gemina erit speculationis, & iudicandi uia: Una, quae propo-
 sitionum ipsarum naturam discernit, ac iudicat, utrum uerae ac
 necessariae sint an uerisimiles, an sophisticis applicentur: &
 haec quasi materiae speculatio est: altera uero pars iudicij est,
 quae inter se propositionum iuncturas, compositionesq; perpen-
 dit: haec quasi formam iudicat argumentorum. Quae cum ita
 sint, hoc modo fit in continuum ducta partitio: ut ratio diligens
 differendi, unam habeat inueniendi partem: alteram uero iudi-
 candi, tum de ipsa Inuentione, tum de inuentionis collocatio-
 ne quae forma est argumentationis. Atq; ea quidem pars, quae de
 Inuentione docet, quaedam Inuentionibus instrumenta suppedi-
 tat & uocatur Topice. Cur autem hoc nomine nuncupata sit po-
 sterius dicam. Illa uero pars, quae in iudicando posita est, quas-
 dam discernendi regulas subministrat, & uocatur Analyticae:
 & si de propositionum iunctura consideret, Analyticae prior: si
 uero de ipsis Inuentionibus tractet, ea quidem pars, ubi de di-
 scernendis necessarijs argumentis dicitur, Analyticae posterior
 nuncupatur: ea uero, quae de falsis atq; cauillatorijs, id est, de
 sophisticis, Elenchis. De uerisimilium uero argumentationum iu-
 dicio nihil uideitur esse tractatum idcirco, quoniam plana est at-
 que expedita ratio iudicandi de medietate, cum quis extrema con-
 gnouerit. Si enim quis diiudicare necessaria sciat, idemq; falsoru
 argumentorum positum habere iudicium: uerisimilia, quae in me-
 dio

dio

dio collocata sunt, discernere non laborat. Expeditum igitur
 est ut arbitror, quid sit, quod ait Cicero, rationem diligentem
 differendi, duas habere partes, Inueniendi unam, alteram iudi-
 candi. Illud etiam diligentius expositum est, quae sit ratio, quam
 Stoici Dialecticam uocant: ea est enim quae iudicandi peritiam
 tenet: & quod eodem nomine Plato partiendi per differentias,
 atq; ad genus reuocandi facultatem uocat: quodq; eodem no-
 mine Aristoteles non totam differendi artem, ut Stoici, sed eam
 tantum nuncupet, quae de proposita quaestione uerisimilibus col-
 ligat argumentis, atq; ideo perfectius Aristoteles de Logica
 tractauit: quoniam de duobus, ultra quae nihil est tertium, dis-
 seruit, de Inueniendo scilicet, & Iudicando: cum Stoici, Inuen-
 tione neglecta, Iudicationis tantum instrumenta tradiderint.
 Atq; ideo iure eos increpat Tullius: quoniam id maxime reli-
 quere, quod & natura prius, & usu potius erat: natura quidem:
 quia fieri non potest, ut de Inuentione iudicetur, nisi ipsa Inuen-
 tio prius extiterit: Ad usum uero, quia longe utilius est, nuda,
 & praeter artem prolata natura. Inuentione susceptum saepe
 tueri negotium, quam Inueniente alio mutum ipsum, inermemq;
 & actum uersare iudicium. Dat uero Tullius de utroq; senten-
 tiam: & ait, summam pariter utilitatem in utroq; consistere:
 & se de utraq; si ortum fuerit, uelle differere. Ab ea autem quae
 prior est, id est Inuentione, quam Topicam appellari diximus, or-
 diendum putat.

IOAN. VISCRIVS.

Cum omnis ratio diligens differendi, Cicero Dialecti-
 cen intelligit, estq; uerborum circuitu (quem ἄποφασις Graeci,
 Circumlocutionem Latini uocant) usus. Nec enim nomen La-
 tinum habebat, quod Graeco responderet, nisi Disputatricem uel
 Disputatoriam, sicut Rhetoricam Oratoriam & Oratricem,
 transferre uoluisset. Sed eiusmodi traductiones Fabius 1. lib. re-
 prehendit: quippe quae uerius Epitheta, id est, apposta sint,
 quam

quàm appellaciones: neq; nomen rei, neq; substantiam, sed qualitatem solum significant. Sanè quemadmodum Literatura, Censura, Quæstura, Dictatura dicitur, ita Disputatura uel differenda dicendâ foret, si certissima dicendâ magistrâ consuetudo pateretur. Verum Tullius nouitate uerbi non satis usitati reformidauit, sicut in Partitionibus Oratorijs Rhetoricè neq; Eloquutoriam, neq; Elocutricem, neq; Eloquutoriam, sed Doctrinam dicendâ, sermonis ambitu uocauit, & utrobiq; quòd uno uerbo non potuit, pluribus expressit. Sed hæc fortasse rã: quæ propter ad institutum redeamus. Diligens differendi ratio quam Diathecen uocauimus propriè breuiter et dilucidè sic definiri potest: Ars sermocinalis probabiliter dicendâ rationè tradens. Probabiliter enim dicere, & diligenter differere pro eodem accipiuntur. Est autem Probabile, quemadmodum Aristoteles primo Topicorum scribit, quod uel omnibus uideatur, uel plurimis, uel sapientibus, hisq; uel omnibus, uel spectatis, & probatis. Ut omnibus uideatur, Deum esse religiose colendum, exhibendam parentibus pietatem: compluribus, ut esse parandas opes, honores expectandos. Deinde sapientibus omnibus: meliorem esse diuitijs eruditionem. compluribus uerò sapientibus, tamen non omnibus, uirtutem maxime esse eligendam: deniq; spectatis, ut quod Plato, quod Aristoteles dixit. Unde liquet id esse secundum Aristotelem Probabile, quod neq; dubitationis omnino, neq; fidei prorsus est expertus. Credibile et uerisimile idem facimus. Est enim uerisimile, sicut in Partitionibus Oratorijs Cicero definit, quod plerunq; ita fiat: ut Adolescentiam ad libidinem procliuem esse. Credibile tria genera Quintilianus facit. Vnum firmissimum quod sepe accidit: ut liber os a parentibus auari. Alterum uelut propensius, ut cum qui rectè ualeat in crassimum perueniturum: Tertium non repugnans, ut domi factum esse furtum ab eo, qui domi fuit. Rodolphus autem Agricola Probabile latius, quam Aristoteles & Cicero, cepit, pro eo omni, quod aptè & consen-

tane è

tane è re proposita dicitur. Nam de re quæ non solum à fide, sed etiam à facultate funditus abhorret, probabiliter dici (teste Rodolpho) potest, ut Lucianus probabile fecit homines posse in aues mutari: & apud Macrobium, fuerit ne prius ouum, an gallina: quorum utrumuis sumas, incredibile uideatur, de utroq; tamen credibiliter differitur. Insuper Heracclitus idem bonum & malum esse probauit. Deniq; noua Academia nihil posse fieri uerisimile reddidit. Quò fit, ut Probabile uocetur quicquid pro conditione rei propositæ quam aptissime ad fidem dicitur. Duas habeat partes. Cicero Diathecen duas in partes, uidelicet Inventionem & Iudicium distribuit: nec iniuria. Nullus enim diligenter differere potest, nisi prius de quo sit disputaturus inueniat. Deinde quod inuenierit, examinet, perpendat et exploret. Nam Inuentio certos locos continet è quibus argumenta cuiusq; rei uel confirmanda uel refutanda depromas. Iudicium uerò formulas argumentandi, id est, syllogismos, *ἰσχυρισμῶν*, uel si mauis Inductiones: item Enthymemata & Paradigmata (quæ Latine dicuntur Exempla) tradit. Est autem Inuentio (sicut in Rhetoricis eam Cicero fuit) rerum uerarum, uel uerisimilium excogitatio, quæ causam probabilem reddant. At Iudicium, prudentia quædam est, quæ nos admonet, ut argumenta contraria uitemus, profuturam queramus, communia negligamus, propria studiosè peramus, stulta relinquamus, acuta uenemus, quæ, quid è quoq; fiat, quid cuiq; sit conficiens, quid contra repugans uideat: quæ, quando sit aduersarius perfecta cogendus argumentatione, quando truncata fallendus, quando confidens hostis directo ductu, quando timidus obliquo sit capiendus, docet. At Iudicio (ut sexto libro Quintilianus ait) Consilium non multum distat: nisi quòd illud offendentibus seribus adhibetur, hoc latentibus & omnino nondum repertis aut dubijs. & quòd Iudicium frequentissimè certum est, consilium: uerò ratio est quædam altè petita, plerunq; plurè perpendens & comparans, habensq;

Lucianus in
Somnio.
Macrob. Sa-
turnal. lib. ult.
cap. item ult.

in se Inuentionem, & Iudicationem. Eandem ferme distributio-
nem Dialectices, quam nunc Cicero, Quintilianus libro quinto
facit, cum de Dialectices loquens, inquit: Mithomines docti, &
inter doctos uerum querentes, minutius & scrupulosius scrutan-
tur omnia, & ad liquidum, confessumq; perducunt, ut qui sibi
& Inueniendi & Iudicandi partes ueniunt, quarum alteram
tristius, alteram primisq; uocant (Vtriusq; princeps Aristote-
les fuit) Aristoteles octo libris Topicorum excogitandi argu-
mentandi uiam docet, quema admodum superius admonuimus.
In Analyticis uero libris formam argumentandi, hoc est certam
argumēti explorandiregulā tradit. Stoici in altera elabora-
uerūt) Stoici de iudicio Dialectico multa literis mandauerūt:
at de Inuentione nihil posteritati reliquerunt. Stoici dicuntur, qui
à Zenone profecti sunt: ijdem propterea Stoici uocantur, quod
eos Athenis Zeno sub Stoa porticu Philosophiam doceret. Hi
sunt homines rigidi, & seueri, felicitatem in sola uirtute repo-
nunt, nihil bonum esse, præter honestum, asseuerant. Corporis au-
tem & fortune commoda uel incommoda, bona uel mala esse
negant: sed præposita aut reiecta dicunt: ex quorum disciplinis
Paradoxa Ciceroniana desumpta sunt. Eos Cicero tertio de
Oratore genus orationis habere dicit exile, inuistatum, abhor-
rens ab auribus uulgi, absurdum, inane, & icinum: quos idem
in Bruto mediocres in dicendo, sed in disputando doctissimos, &
acutissimos esse scribit. De quibus item Quintilianus libro deci-
mo. Minus, inquit, indulserunt eloquentie Stoici ueteres: sed eum
honesti iussu serunt, cum in eligendo probandoq; quod institue-
rant, plurimum ualuerunt, rebus acuti magis, quam oratione ma-
gnifici. Rursus duodecimo: Stoici sicut copiam nitoremq; elo-
quentia præceptoribus suis deussisse concedant necesse est, ita nul-
los aut probare acutius, aut cōcludere subtilius cōtendunt. Eam
scientiā quam Dialecticam appellant. Non uideo quare par-
tem iudicandi potius, quam inueniendi Dialecticem Stoici uo-

cent,

cent, cum nomen Dialectices Inuentioni conuenientius esse ui-
deatur, nā uerbum διαλογου (unde Dialectica dicta est) differe-
re significat. Differere uero non possumus, nisi probabile ali-
quid inuenerimus, quod rei cōtrouerse fidē facere cōuenit. Itaq;
Aristoteles Inuentionis præcepta tradēs, Dialectices artificium
explicare dicitur. Porro Boetius aliud esse differere, & aliud
diligenter differere, probat: ut Inuentionis sit differere, at dili-
genter differere, iudicij. Atqui (ut ex etymologia Dialectices
constat) nihil est aliud Dialectica, quam dissertura. Quare no-
men Dialectices Inuentionem melius, quam Iudicium significat.
Huic obiectioni Quintilianus satisficit, qui libro tertio sic feri-
bit, Eum inuenisse non puto, qui non iudicari. Nec enim quis-
quam dicitur contraria stulta, & communia inuenisse, sed non
uiaisse. Inueniendi uero artem. Quoniam pato fieri po-
test, ut Stoici neglecta Inuentione quicquam iudicent: cum In-
uentione naturali ordine Iudicium præcedat, nihilq; iudicari, nisi
quod prius inuentum est, possit. Est enim Iudicium (sicut antè
docuimus) inuentum iam argumenti norma, quæ quod rude erat,
& incultum expolit, & adornat: Quem tibi nodū sic soluimus.
Inuētio, teste Quintiliano, nobis cū imperitis cōmunis est, eāq;
totum est artis: unde fit, ut quod sponte nature nobis etiam no-
lentibus sese offert, reliquerint: at quod artis indiget, neq; nisi
magno studio, meditatione longa, diuturnoq; tempore potest ac-
quiri, declarandum sumpsit. Quæ ad usum potior erat.)
Certissima ratione Cicero mouetur, ut Inuentionem Iudicio po-
tiores esse dicat. Nam Inuentioni uis summa, robur, & pondus
totius argumentationis tribuitur. Iudicio uero æconcretia, con-
textus, series, & elocutio debetur: atqui sententia quantumuis
indistincta & indigesta, inani, icinua, nec pondus habente dis-
positione melior est, ad usum præcipue Oratorū. Nō enim Or-
tores Iudicij partem curiosius obseruant: neque has argumen-

candā

tandi leges, quas Iudicij Dialecticū continet, scrupulosius sequitur. Cum enim Iudicij sit in ratiocinatione primum proponere, tum assumere, postremo concludere: item in Inductione partes toto, formas genere priores dicere: præterea in exemplo similitudine rei prius introducere, postea rem cuius similitudo est imago, colligere: deniq; in Enthymemate partem antecedentem præponere, tum consequentem collectionem conficere: eam certe legē Oratores nec solliciti, nec anxie, nec superstitiose curant. Esset enim frigide prorsus, & friuolæ cuiusdam nescio an curæ dicam, an caullationis, certe infantie & fastidij infantie quidem, quia nihil potest aut minus disertum, aut magis puerile uideri, quam omnia, uelut puerum à magistro dictata, ad unam formā certam dicere. Fastidij quoq; quod necesse est eos sequi, qui nulla orationis uarietate tediū leuant. Quapropter Orator cuius argumentatio raro ad fidem directō tendit, ad motum uerō frequentissime sese inflectit, huiusmodi Iudicij præcepta odiosa, quæ fastidij pariunt, refugit. Ordine naturæ certè prior. Cicero cum Quintiliano pugnare uidetur. Nam Quintilianus Inuentionem sine Iudicio nullam fieri, neque illam sine hoc esse posse, libro tertio cōfirmat. At Cicero Inuentionē iudicio priorem uult esse: potest igitur quis inuenisse, ut non iudicari. Verum hic scrupulus sic adimi potest. Alterum altero quadrupliciter Prius esse dicitur, natura, tempore, ordine, & dignitate. Natura prius est à quo consequentia non reuertitur, cuiusmodi sunt cōcordiæ, inter quæ mutua, uel reciproca cōsequutio non est: sed una tantum ex parte ualet. Id autem à quo non ualet, Prius natura dicimus: hoc modo specie prius est genus, ut Platanus est: igitur arbor est: non autē contrā. nam potest arbor esse, ut nō sit platanus: quare arbor natura prior est, quam platanus. Tempore prius dicitur, quod antiquius & uetustius, quodq; gratia temporis alterum præcedit: ut dies hesternus hodierno, hodiernus crastino, crastinus perendino die prior est secundū tem-

pus

pus. Porro Ordine prius est, quod situ, et positione præcedit: ut si ab Atlantico oceano per fretum Gaditanum ad Nilum nauiges, tibi Mauritania prior est quam Numidia: rursus hæc prior, quam Africa minor. Insuper Africa minor prior est, quā Cyrenaica regio: tum sequitur Aegyptus, in qua Nilus est. Deniq; Dignitate prius illud est, quod præstantius. ut Dictator Magistro equitū prior est, Prætor Quæstore, Legato Consul, Legatus Tribuno, Tribunus Centurione, Cæturio Decano, Decanus gregario milite. His igitur expositis, uideamus quoto modo inuento Iudicio sit prior. Cicero natura prior facit: uerum id expositioni Aristoteleæ non conuenit. Nam secundum naturam, autore Aristotele, prius dicitur, à quo cōsecutio non reuertitur: utpote quod esse possit sine eo, quo prius est. At, ut dictū est. Inuentio nō est sine Iudicio. Quare secundum naturā Inuentio prior esse non uidetur. Ceterū huic obiectioni responderi potest, alios esse modos naturæ prioris, ut causa efficiens quæ esse efficitur natura prior est: tamen si illa sine hoc esse nequeat: sic, tamen si Inuentio sine iudicio nō sit tempore, natura tamen prior est. Quoniam in utraq; summa utilitas. Vtraq; pars Dialectices plurimum utilitatis habet. Inuentio quidem, quæ locos inueniendorum argumentorum suggerit. Iudicium uerō, quoniam disponendis rebus, & ordine collocandis, perspicuitatem gignit, & res ipsas oculis subiicit. Neque id modo præstat, uerum etiam, ut laqueos aduersarij uites, ictusq; ab illo intentatos eludas, & eūdem in tua retia conijcias, implices, inuoluas: unde se eximere, uel exoluere nequeat. Sanè Crassus apud Ciceronē libro primo de Oratore, fructum quæ ex Dialectica consequimur ostendens, inquit: Dialecticen formandis artibus apprime utilem esse, neque fieri posse, ut cæteras disciplinas sine opē & adiumento Dialectices adipiscamur. Porro Cicero in libris de Claris Oratoribus de utilitate Dialectices loquēs, ait eam arte docere rem uniuersam distribuere in partes, latè et explicare

c 2

deft

definiendo, obscurum explanare interpretando: ambigua primum uidere, dein distinguere: postremo habere regulam, qua uera & falsa iudicarentur, & quae quibus propositis essent, quaeque non essent consequentia. Idem statim post eodem in tempore, Dialecticam artium omnium maximam uocat, quasi lucem ad ea, quae confuse ab alijs aut respondebantur, aut agebantur. Aristoteles in Topicis eam tribus utilem putauit, exercitationi differendi, confutando aduersario, & probandis aliarum artium principijs. Vtraque persequi cogitamus. De Inventione & Iudicio sese scripturam hoc libello pollicetur: qui tamen de Inventione toto ferme opusculo loquitur, de Iudicio tamen nonnulla praecipua inserit, cum alibi sepiusculum uero, ubi de antecedentibus, consequentibus, repugnantibus, & concludendis modis loquitur. Si fuerit otium.) Cum haec scriberet (ut diximus) nauigabat Athenas, tyrannidem Antonij Consulis sui capitalis inimici fugiens, illic toto Antonij Consulatu futurus, et tum demum Romam rediturus, cum Patris & Hirtius Consulatum inissent. Ab ea, quae prior est, ordiemur. Id est, ab Inventione nos incipimus, quae Iudicio prior est. Nam prius est ut materia argumentandi inuenias, ac inde inuenta formes, expolias, & ornes. Inuentio materia est, Iudicium uero forma: illa ut sine partui similis est, haec uero ut sae comparatur. Nam quemadmodum partus ut sine, infirmus est, & animalis effigie prorsus caret, cum tamen ut sae partens lambendo format, ita inuentum argumentum primo forma est expers, at ubi Iudicium illi accessit, absolutum, eiusque suprema manus imponitur.

BARTH. LATOMVS.

Cum omnis ratio diligens differendi, Differendi rationem Logicam appellat Aristoteles, eamque pluribus libris explicat, quibus inueniendi & iudicandi praecipua continentur. Differere enim disputare est, & rem dubiam argumetis probare argumentum autem & inueniendi sic prior est; andum. Inuentio

uentio locis constat, qui hoc libro traduntur: Iudicandi ratio praecipua Syllogismorum continetur, ex quibus intelligitur quomodo exponendum sit argumentum, & accomodandum propositum, ut id quod intenditur, argumentatione rite efficiatur.

inueniendi sic prior est; andum. Inuentio

mentum esse non poterit. Addita igitur alia Differentia, quae est, rei dubiae, facta est integra definitio Argumenti, ex Genere & duabus Differentiis constans: Genere quidem, ratione: una uero Differentia, quod faciat fidem: altera uero, quod rei dubiae: ut sit tota definitio, id esse Argumentum, quod sit ratio rei dubiae faciens fidem. Quae cum ita sint, necesse est, ut ubi dubiatur aliquid, ibi sit Quaestio. Quod si Argumentum praeter rem dubiam esse non poterit, nullo modo esse praeter Quaestionem potest. Quaestio uero est dubiabilis propositio. Propositio uero, est oratio uersus se ipsum uel designans. Omnis igitur Propositio, siue constanter atque pronuntiativè proferatur, ut si quis dicat, Omnis homo animal est: siue ad interrogationem dirigatur, ut si quis interroget, Putas ne omnis homo animal est: retinet proprium nomen, & Propositio nuncupatur. At si eadem, uelut dubiabilis proferatur, sit Quaestio: uelut si quis querat, an omnishomo animal sit: Quot autem modis Quaestio diuidatur, nunc explicandi locus non uidetur accommodatus: sed in ijs libris dicemus, quos de Topiis Differentiis formare molimur. Ad Quaestionem igitur, id est, ad dubiabilem propositionem, omnis intentio dirigitur argumenti: non uero ut totam comprobet Quaestionem, sed ut partem eius ratione confirmet: neque enim tota Quaestio defenditur, sed una eius, quae libet pars, argumentatione firmatur. Nemo enim defendit caelum rotundum esse, & non esse: si enim ita quis defenderet, totam Quaestionem uideretur probare. Sed cum ita consideratur, Vtrum caelum rotundum sit, an non sit: in una tantum consistit Quaestio: parte defensio, siue quae affirmat, siue quae negat. Omnis enim Quaestio contrarijs contradictionibus constat. Nam si qua res ab altero affirmetur, negatur ab altero: totum hoc, contradictio nuncupatur, ut si quis dicat, Caelum rotundum est: alter neget, dicens, Caelum rotundum non est. Caelum rotundum esse, & non esse, contradictio perhibetur. Dubiabilis uero propositio, quam Quaestione esse praediximus,

diximus, & affirmationem in se continet, & negationem, hoc ipso enim quia dubiabilis est, Contradictionem uidetur includere. Cum enim dubitat quis, utrum ne caelum rotundum sit, siue adiungat, An non sit, siue reticeat, ipsa dubitatio partem secum alteram trahit. Si enim unam partem Propositio tueatur, dubiabilis non est, atque idcirco nec Quaestio. Cum igitur omnis Quaestio duas habeat partes, affirmationis unam, alteram negationis: necesse est, ut sit semper ex alterutra parte defensio: ut unus quidem, affirmationis partem, negationis alter defendat: & hic quidem, ad destruendam affirmationem, ille uero ad destruendam, quae potuerit argumenta perquirat. Nihil uero interest, utrum quis affirmationem ponat, an destruat negationem: aut negationem defendat, an oppugnet affirmationem. Age enim sit Quaestio, Vtrum caelum rotundum sit. Si quis eam sibi Quaestio: partem assumpsit, quae esse defendit, ad eam constitutendam cuncta necesse est sibi comparet argumenta: atque in hac affirmationem quidem ponit, sed destruit negationem: si quis uero id neget, ac dicat non esse caelum rotundum: sumpsit sibi partem alteram Quaestio: quae fuerat reliqua, id est, negationem, in eaq; consistit: & ad hanc approbandam perquisitis utitur argumentis. itaque negationem ponit, & labefactat affirmationem. Quae cum ita sint, demonstratum si quis arbitror, non totam Quaestionem, sed eius aliquam partem ad defensionem uenire. Sed quod quisque defendit, ad id quoque argumenta perquirat. Ad partem igitur Quaestio: destruendam, destruendam uel argumenta sumuntur, atque haec quidem si quis minus intelligit, non ea a nobis obscure dicta esse cauetur. Si enim, quae in Diabolectica, uel a nobis dicta Latina oratione, uel a Graecis scripta sunt, ignorabit, mirum est siquam partem eorum quae dicimus, aduertere ualeat, nedum stupescamus, quod non omnia comprehendat. Sed quoniam dubiabilem Propositionem, Quaestionem esse praediximus, euenit, ut quas partes habeat Propositio,

tio, eadem etiā Quæstio retinere uideatur. Omnis autem simplex Propositio duas habet partes in terminis constitutas. Simplex uero propositio est huiusmodi: Omnis homo animal est. Terminos uero uoco simplices orationis partes, quæ continent propositionem, ut Animal, & Homo. Hi uero sunt Prædicatus atque Subiectus. Prædicatus est in propositione maior terminus collocatus: Subiectus uero minor. Maior uero terminus, de subiecto dicitur: minor autem de maiore nullo modo prædicatur. ut Animal, quoniam maius est, quam homo, de homine prædicatur. dicitur enim: Omnis homo animal est: homo uero de animali non dicitur. Nemo enim uere dicit: Omnis animal homo est. Hac igitur ratione internoscere possumus qui terminus in propositione maior, qui uero sit minor. Omnis autem quæstio, ut dictum est, quoniam dubitabiles partes habet, & ad eandem comprobandas argumeta sumuntur. necesse est, ut quicquid in quæstionibus comprobetur, id argumetorum ratione firmetur. Argumentum uero, nisi sit oratione prolatum, & propositionum contextione dispositum, fidem facere dubitationi non poterit. Ergo illa per propositiones prolatio, ac dispositio argumenti, Argumentatio nuncupatur: quæ dicitur Enthymema, uel Syllogismus: cuius definitionem in Topicis differentis apertius explanabimus. Omnis uero syllogismus uel enthymema propositionibus constat: omne igitur argumentum ex syllogismo uel enthymate profertur. Enthymema uero est imperfectus syllogismus, cuius aliquæ partes, uel propter breuitatem, uel propter notitiam prætermisse sunt. Itaque hæc quoque argumentatio à syllogismi genere non recedit. Quoniam igitur syllogismus omnis propositionibus constat, propositiones uero terminis, terminiq; inter se differunt, eò quod unus maior, alter minor fieri non potest, ut ex propositionibus conclusio nascatur, nisi per terminos progressæ propositiones, extremos terminos alicuius tertij medietate coniuxerint, id facillimo demonstratur ex eplo.

Sit enim quæstio, Utrum homo substantia sit: an minime. Sumo mihi quæstionis partem alteram comprobandam: ea est, Hominem esse substantiã. In hac igitur duo sunt termini: Substantia, atque Homo: quorum maior, substantia: homo uero, minor: quod ex eo quoque poterit ostendi, quoniam posterius Substantia in prolatione profertur: ut in hoc ipso quod dicimus, Homo substantia est: prius hominem, posterius substantiã nominamus. Vt igitur substantiam atq; hominem iungamus: necesse est medium terminum reperiri, qui utrosque copulet terminos: hic sit Animal, fiatq; una propositio, Omnis homo animal est. In hac igitur propositione, Animal prædicatur, Homo subicitur. Rursus adiungo, Omne autem animal substantia est. In hac rursus Animal supponitur, Substantia prædicatur. Itaque cõcludo, Omnis homo substantia est: ac per hoc, homo quidem semper subiectus est, Animal uero ad hominem quidem prædicatum est: ad substantiam uero subiectum: Substantia uero ipsa semper prædicata permanfit. Vnde fit, ut minor quidem sit Homo, Maior uero homine Substantia, medius autem terminus Animal. Quoniam igitur extremi termini medijs interpositione copulantur, eoque modo quæstionis inter se membra conueniunt, ahibitaq; probatione soluitur dubitatio: nihil est aliud argumentum, quam medietatis inuentio. Hæc enim uel coniungere, si affirmatio defendatur: uel disjungere, si negatio uincatur, poterit extremos. Quæ cum ita sint: quarum propositionum, & tertie conclusionis, Maior quidem propositio dicitur ea, quæ maiorem terminum cõtinet: id est, in qua maior quidem prædicatur, mediũ uero supponitur, ut Omne animal substantia est. Minor uero propositio, quæ mediũ quidem terminum prædicat, subicit autem minorem, ut Omnis homo animal est. Sed quoniam à maiori- bus necesse est minor a descendere: eius cõclusionis, quæ ex duabus propositi- onibus nascitur, illa quasi propria effectrix propositio uidetur esse, quæ prima est: hæc autem est, Omnis homo substantia

B. D. L. O. L. D. V.

Substantia est, quod qui Priores, Posterioresque nostros Analyticos, quos ab Aristotele transfulimus, legit, minime dubitat. Sed si quis, quae illic scripta sunt nesciens, ad haec legenda proruperit, etiamstrationem rerum, quas non intelligit, minime comprehendit: ita tamen, ut dictum est, esse confidat, seque id in Aristotelis Analyticis uberius inuenturum esse, si legerit, arbitretur. Natura igitur rerum fert, ut ubi quid maius ac minus, etiam ibi maximum quoque aliquid inesse necesse sit. Quo fit, ut sint quaedam maximae propositiones: quomodo minores, maioresque esse monstrauimus, quarum natura, ex simplicium propositionum partitione sumenda est. Omnis enim simplex propositio, uel Affirmatiua est, uel Negatiua: earumque aliae sunt vniuersales, ut Omnis homo iustus est, Nullus homo iniustus est: aliae Particulares, ut Quidam homo iustus est: aliae Indefinitae, ut Homo iustus est, Homo iustus non est. aliae singulares, aliqui atque indiuiduum continentes, ut Cato iustus est, Cato iustus non est. Harumque omnium, aliae sunt Dubitabiles, aliae Indubitate. Supermas igitur ac maximas propositiones uocamus, quae & uniuersales sunt, & ita notae, atque manifestae, ut probatione non egeant, ea quae potius, quae in dubitatione sunt, probent. Nam quae indubitata sunt, ambiguum demonstrationis solent esse principia: qualis est, Omnem numerum uel parem esse, uel impari: & Aequalia relinquere, si aequalibus aequalia detrahantur: ceteraeque, de quarum nota ueritate non queritur. Maximae igitur, id est, uniuersales ac notissimas propositiones, ex quibus syllogismorum conclusio descendit, in Topicis ab Aristotele conscriptis, Locos appellatos esse perspeximus. Quod enim maxime sunt, id est, uniuersales propositiones, reliquas in se, uelut loci corpora, complectuntur: quod uero notissime, atque manifeste sunt, fidem questionibus praestant, eo quae modo ambiguarum rerum continent probationes. Has autem aliquoties quidem in ipsis syllogismis, atque argumentationibus inherere

const

conspicimus: alias uero, in ipsis argumentationibus minime continentur: uim tamen argumentationibus subministrant. Ut si uelimus ostendere, Regnum esse melius, quam Consulatum, dicemus: Regnum, cum sit bonum, diuturnius est, quam Consulatum: Omne uero, quod est diuturnius bonum, melius est eo quod parui est temporis: Regnum igitur melius est Consulatu. Hic igitur maxima propositio, argumentationi inserta est: ea uero est, indigens probatione, argumentationi inserta est: ea uero est. Omnia quae diuturniora sunt bona, meliora esse his quae sunt temporis breuitate conficta. Ac si uelimus ostendere, non esse inuidum qui sapiens sit, dicimus: Inuidus est, qui moeret aliena felicitate: non autem sapiens est, quem felicitas aliena contristat: non est igitur inuidus sapiens. Hic maxima propositio, argumentationi non uidetur inclusa, sed extrinsecus posita, syllogismo tamen uires ministrat: haec uero est, Quorum diuersae sunt definitiones diuersae esse substantiae. Quisquis igitur uel Aristotelis Graeca, uel nostra ab Aristotele translata Topica perspexerit, has illic propositiones Locos inueniet nuncupari: quae sunt maxime, atque uniuersales, uel per se necessariae, uel per se probabiles, ac notae. Sed quoniam has propositiones plures, ac penè innumerabiles esse necesse est: restat adhuc, quod amplius ratio speculationis ascendat. Possimus enim diligenter tractatu considerationis adhibito, omnium maximarum atque uniuersalium propositionum differentias perpendere, atque innumerabilem maximarum propositionum, ac per se notarum multitudinem, in paucas atque uniuersales colligere differentias, ut & alias dicamus in definitione consistere, alias in genere, atque alias alio modo: quod paulo post aperius demonstrabo. Omnes igitur maxime propositiones quaeunque sub definitionis, uerbi gratia, rationem cadunt, uno definitionis nomine continentur. Et sicut illae reliquarum propositionum loci esse dicebantur, quod eas intra suum ambitum continent:

ita

ita ipsarum maximarum atque uniuersalium propositionū, quā minorum propositionū locos esse prædiximus, illæ differentiæ, etsi non uerè, tamen quadā uelut imagine, loci esse uidebuntur, in quas fuerint convenienti ratione reductæ. Sed istæ locorum, id est, propositionum maximarum differentiæ, quas etiam ipsos locos nominamus, possunt subiectarum propositionum etiā genera nuncupari. Nam differentiæ continentis etiam genera cōmuniter possunt uideri: ut Irrationale cum à Rationali, uelut diuisibili differentiā dissideat: tamen equi uel canis, & differentiā specificā est, & ad eos loci genus tenet: namq; Animal irrationabile, equi genus est. Ita etiam in maximis propositionibus. Nam quod aliæ sunt ex toto, aliæ ex partibus, hæc inter se comparatæ differentiæ diuisibiles sunt: ad ipsas uerò maximas propositiones differentiarum continentie, uelut generis loco sunt. Nam propositionis ex toto ueniens genus est id ipsum, quod uocatur ex toto. Item propositionis à partibus ductæ, quamuis notæ, atque manifestæ, genus est, quod à partibus, & cæteræ differentiæ earum propositionum, quæ cum sint maxima, tamen eisdem uidentur includi, uelut quædam genera sint. Quæ uerò sint hæc differentiæ, paulo postcrius disseram. de his igitur nūc locis tractare Tullius instituit, qui maximas propositiones, quas superius diximus, id est per se notas atq; uniuersales continent, atque includunt. Hæ uerò sunt maximarū differentiæ propositionum. De uniuersalium igitur enuntiationū, per seq; notarum differentijs disserit, ut sit integrè locus argumenti sedes. Nam si argumentum omne per propositiones ad cōclusionem usque perducitur: omnes uerò reliquæ propositiones in prima, maximaq; propositione continentur, ipsaq; prima ac maxima propositio cum est pars argumentationis, id est, syllogismi tum extrā posita argumentationi uires ministrat: ut utroq; modo, quoniam perficit argumentū, pars argumentationis esse uideatur: non est dubium, quin hæc differentiæ quæ propositio-

nes maximas continent, eadem omnes etiam contineant argumentationes: ut maximarum propositionū differentiæ iure loci argumentorum, & quasi quædam ultima sedes esse uideantur. Nam ex his quatuor significationibus appellationum durarum, argumentationis scilicet atque argumenti, unquamlibet esse necesse est. Aut enim elocutio est contextio ipsa propositionum cum maximis propositionibus, uel extra syllogismum positis, uel in eodem inclusis, Argumentatio uocatur, Argumentum uerò, mens & sententiā syllogismi: Aut elocutio ratiocinationis cum maximis propositionibus & sententiā syllogismi, Argumentum esse dicentur: ut idem sit argumentum, quod argumentatio: Aut Argumentatio quidem uocabitur, tota contextio syllogismi cum sententiā: sed Argumentum maxima propositio. Aut integer ratiocinationis ordo, præter maximas propositiones, Argumentatio dicitur: sententiā uerò argumentationis. Argumentum reliqua uerò maxima propositio, Locus. Sed cum hæc ita sint: siue quis ipsarum propositionum contextionem, & usque ad cōclusionem continuum ductum, cum maxima propositione, uel extrā posita, uel propositionibus ratiocinationis inclusa, Argumentationem uocare uelit: Argumentum uerò sententiā, uel ratiocinationis nihil omnino Locos intelligimus maximarum propositionum differentiæ: siue quis ratiocinationis totius uim, atque sententiā totam, cum maxima propositione, uel intrā, uel extrā posita Argumentum uocet: non est dubium, quin totius ratiocinationis locus ille sit, qui est maxime propositionis differentiā: continet enim maximam propositionem, in qua propositiones cæteræ continentur. Siue Argumentationem quidem totam ratiocinationis contextionem uocari placeat, Argumentū uerò maximā propositionem: rursus rectè locus putabitur maxime propositionis differentiæ, quæ argumentum claudit & continet. Quod si argumentū quidem, sensus ipse totius ratiocinationis intelligatur, Argumentatio

uerò integraratiocinationis prolatio, extrà uerò, & ab utrisq; diuersum ualens, uelut locus quidem cõsideretur: sic quoq; maximarum differentia propositionum loci esse uidebuntur. Nam cum differentia ipsa maximam propositionem contineat, eiusq; sit locus: maxima uerò propositio argumentationi uel argumenti uires ministrat: non est dubium, quin ea toti argumento locus esse uideatur, quòd totum intra maximæ propositionis ambitum claudit. Demonstratum igitur est, quæ sint argumentorũ sedes: id est, ubi argumenta clauduntur: hæ sunt autem maximarum propositionum differentia, quæ uocantur Loci. quid etiam argumentum: quoniam est rei dubia faciens fidem: quæ sit uero res dubia, id est, pars altera questionis: quid sit questio, id est, dubitabilis propositio: quid sit simplex propositio, id est enuntiatio, quæ predicato & subiecto termino contineatur, uerum falsum uel designans: quæ omnia meminisse oportet. Maximarum enim propositionum differentia, quas locos esse prædicimus, ab his ducuntur terminis, qui prius in propositione sunt, posterius in questione considerantur, prædicato scilicet, atque subiecto. Ex his etiam, quæ superius dicta sunt, quid distent Topica Ciceronis, atque Aristotelis, apparuit. Aristoteles namque de maximis propositionibus distent: has enim Locos argumentorum esse posuit, ut nos quoque supra retulimus. Tullius uerò Locos, non maximas propositiones, sed earum continentes differentias, uocat: ac de his docere contendit.

IOAN. VISORIVS.

Vt igitur. Venator, qui dubius errat & incertus uagatur, nescius quibus in latibus feræ deliteant, rarò prædam domus refert. Is contrà, qui ferarum domicilia cognoscit, rē semper inustus præda discedit. Ita quisquis argumenta cupit inuenire, certos quosdam præscriptosq; locos cognoscat oportet, & quibus uelut latebris, argumenta ducatur. Sic enim appellat. Aristoteles in Topicis Locos sedes, id est, præoptaria, quædam

dam, & uelut reconditoria uocat, in quibus argumenta latent, & unde ad rem quamq; confirmandam, uel infirmandam eruuntur. Itaque licet definire locum.) Loci duplex est apud Rhetores & Dialecticos significatio: Prior qua Locos communes intelligimus, qui in digressionibus, & amplificationibus per sepe uersantur: ut luxuria & adulterium, & similia. Eiusmodi locos communes Rodolphus maiores ratiocinationũ propositiones appellat. Posterior, de qua nunc agitur. Itaque quemadmodum in sanctiore quodam erario pecunie publicæ reconduntur, ut cum ijs opus fuerit, inde petantur, sic in locis argumenta sita sunt, & quibus, cum quid astruere uel infringere uolumus, ea depromimus. Locum Rodol. significantisimè describit, ut sit cõmunis quædam rei nota, cuius admonitio, quid in quaque re probabile sit, inueniri potest. Vt enim ferræ uel lapidæ manus, quas crucibus in biuis affixas uidemus, indicat uiatori, quã uertendum sit iter: ita loci cum, qui inuenire cupit argumenta, ueluti manu apprehensum ducunt eò, quòd tendit. Argumentum autem.) Argumentum plura significat: Nam omnis ad scribendum destinata materia sic uocatur. Aliter Argumentum est ratio per ea quæ certa sunt fidem dubijs adferens: de eo nunc loquimur. Id autem Quintilianus sic finit, Argumentum est ratio probatione præstans, qua colligitur aliud per aliud: & quæ quòd est dubium, per id quòd dubium non est, confirmat. Vnde fit, ut quicquid alterius probationi adhibetur, Argumentum uocari debeat. Quare tametsi Quintil. Argumentum speciem probationis artificialis esse dicit, ita tamen ab eo describitur, ut probationem significare uideatur. Si quidem cum Tullius argumenti nomine probationem omnem intelligat, cum eius expositione Quintilianus respondet expositio, sic ut recurat, & obambulet. Nihil enim differunt, ratio per ea quæ certa sunt fidem dubijs adferens, & ratio rei dubie fidem faciens: quia quicquid fidem facit id ipsum certum esse oportet: dubijs enim dubia quæ confir-

d mari

mari possunt? Quaedam tamen in alterius probationem rei sumuntur, quae probanda sunt, sed argumenti nomen non retinet, Quæstiones uocantur. Ita enim, ut cæperint certa, incertorum argumenta fiant. Nulla enim firmiora sunt ipsi, quæ ex dubijs certa facta sunt. Itaque quemadmodum tenebræ oculos nunquam admittunt, nisi illato alieno lumine, sic omnis res dubia certitudinem suam ex alijs probationibus et magis exploratis colligit. Argumentum autem triplex est, Necessarium, ut apudicis. Probabile, ut Epicheirma. Fallax, ut Sophisma, de probabili tantum fit sermo. Rationem.) Exponas, rei probabilis excogitationem. Nam quod in partitionibus probabile inuentum Cicero uocat, id nunc rationem appellat. Quæ rei dubiæ faciat fidem.) In rebus enim apertis argumētari tam ridiculum est, quam stultum est in clarissimū solem mortale lumen inferre. Dicit tamen Quintilianus, Græcos indubitata lumen inferre. Verum eos arguit. Præterea non est dubium aliquando certa probari, sed non, ut certa sunt. Nam tamen si ex sua natura nihil dubij contineant, ita tamen de ijs nunc agitur, ac si dubia sint: ut si Deos esse Luciano, uel Plinio, aut cuius alij dicat qui Deos esse neget, probes, iam, quæ certa sunt, probas. Quid enim certius est, quam Deos esse non tamen ut certa confirmas, sed quia tibi negata sunt, quomodo Cicero lib. primo de Diuinatione, diuinatione esse probauit, quam certò esse scimus, probat tamen ita, ac si eam esse dubium esset, cum scribit: Si sunt Diij, neq; ante declarant hominibus quæ futura sunt, aut non diligunt homines, aut quid euenturum sit ignorant, aut existimant nihil interesse hominum scire quid sit futurum, aut non censent esse suæ maiestatis præsignificare hominibus quæ sunt futura, aut ea ne ipsi quidem Diij significare possunt. At neq; non diligunt nos: (sunt enim benefici, generiq; hominum amici) neque ignorant ea quæ ab ipsis constituta et designata sunt: neq; nostræ nihil interest scire ea, quæ cunctura sunt: et minus enim cautio res si

res si sciamus) neq; hoc alienum ducunt à maiestate suâ: nihil enim est beneficentia præstantius: neq; non possunt futurâ prænoscere. Non igitur sunt Diij, nec significant futura: sunt autem Diij, significant ergo. Et si non significant, nullas uias dant nobis ad significationis scientiam, frustra enim significarent: nec si dent uias, non est diuinatione: est igitur diuinatione.

BARTH. LATOMVS.

Demonstrato & notato loco.) Sunt enim loci, ut sedes, ita notæ quædam ac signa argumentorum, sicut ipse tradit in libro de Oratore: quod et Rodolphus Agricola secutus est, qui loci definit esse notam, cuius admonitio, quod in re quaque probabile sit facillimè inueniatur. Locum esse argumenti (sedem.) Sedem dicit per similitudinem, quasi domicilium et quoddam habitaculum argumenti, ubi querendum sit differenti et unde, tanquam è latebra, eruendum. Illud autem ignorandum non est, argumenta et inueniri ex locis, et ex eisdem uim probandi ducere. Itaque fit ut quæ locorum natura ac proprietates est, eadem sit et argumentorum: quam qui significare uolunt, non solum enumerant Locos, sed et maximas eorum proferunt. Sic enim appellant certas quædam et perpetuas sententias, quibus uis ac potestas uniuersuique loci comprehenditur. Hæ sunt huiusmodi, Definitio ab eo quod definitur nunquam separatur, neque partes à toto, neq; nota ab eo quod significatur. Genus à specie separari potest, species à genere non potest. Causa necessaria cum effectu semper coheret, non necessaria nõ semper coheret Differentia, contraria, et repugnantiã non possunt in idem conuenire. Adiuncta coheret cum eo cui adiunguntur, sed non necessario: Antecedentiã autem et consequentiã necessariò coherent. Parium et similitum eadem est ratio. In maiori quod non ualet, nec in minori: et quod ualet in minori, etiam in maiori ualet. Quas sententias Aristoteles diligenter persecutus est in Topicis, et pro locis ipsis posuit, quoniam nõ re ab illis, sed so-

sa præcipiendi ratione distinguuntur. Argumentum autem rationem. Ratio est causa cognoscendi, hoc est, id per quod aliud cognoscitur. Itaque argumentum adhibetur rei dubie, id est, questionis probandæ, ut de ea faciat fidem. Exponitur autem in probando certis sententijs, quæ uel necessario, uel propensius creduntur: quæ si rite & lege argumentationis expositæ fuerint, fit necessaria conclusio: sin minus, dissoluitur quod confectum fuit. Atque in hoc est structura argumentationis, & indicandæ eius ratio, cum in locis sit inuentio argumenti.

END.

Imnaby

Argumentum autem dicitur argumentum debere esse rationem, id est, id propter quod aliquid sit uerum, uel falsum, quod rei dubie, id est, de qua dubium est, sit ne uerò consentanea nec ne, faciat fidem: id est, probabilem, uerisimilem rem, ut is qui audiatur, credat. Exempla: Si dubitatur an inter Piladem & Orestem sit amicitia, huic dubio argumento fit fides: argumentum uerò ceritur ex uoce Amicitia. Quid est Amicitia? Est uoluntatum studiorum, sententiarum summa consensus. Sed inter Piladem & Orestem est talis consensus: ergo inter Piladem & Orestem est amicitia. Vbi inuentum nosse oportet ratiocinandi formulas ex prima, secunda, tertia, figuris syllogisticis. Item si dubitatur an Cesar, quamuis tyrannus, interficiendus fuerit, argumentis palam fiet, & quidem illis. Magistratus omnis est à Deo constitutus: nefas est, quod Deus cõstituit, humana temeritate pessundare: ergo etiã nefas fuit Cesarẽ magistratũ à deo constitutum quãuis tyrannũ, occidere. Præterea præstat tyrannũ habere magistratũ, quãuis tyrannũ, id est sine magistratu esse populum: Sed occiso Cesare in populo facta est, cum ille unus & exercitum teneret, & Remp. constitueret.

CICE

Sed ex his Locis, in quibus argumenta inclusa sunt, alij in eo ipso, de quo agitur, hærent, alij assumuntur extrinsecus. In ipso, tum ex toto, tum ex partibus eius, tum ex nota, tum ex his rebus, quæ quodammodo affectæ sunt ad id, de quo queritur. Extrinsecus autem ea dicuntur, quæ absunt longeque distantia sunt.

SEVER. BOETIUS.

POST definitionem loci, atque argumenti, facit plenissimam diuisionem locorum. Ac primum, quoniam omnis diuisio cuncta debet amplecti, nec superfluum quicquam interponere, nec omittere quod sit necessarium: id M. Tullius proposita diuisione perfectæ, dicens, Ex his locis in quibus argumenta inclusa sunt alios in eo ipso, de quo agitur hærent, alios extrinsecus assumi. Nihil enim huic diuisioni posse uidetur addi, uel minui: quoniam quidem breuiter cuncta complectitur. Argumentorũ enim loci quicunq; sumuntur, aut in ipso, de quo agitur, hærent, aut minime. Id autem Minime extrinsecus positos esse designat. Quod si inter id quod dicimus, in ipso de quo agitur hærent argumentorum locos, & non hærent, nihil est medium (inter affirmationem enim atque negationem nulla est mediæ) cumq; in ipso, de quo agitur, non hærent loci argumenti, id sit, extrinsecus assumi, dubium non est, quin nihil inter sit medium inter ea argumenta, quorum in ipso hærent loci, de quo agitur, & ea quorum extrinsecus assumuntur. Sed quid ipsum sit de quo agitur, facilius explanatio est, si eorum quæ prius dicta sunt, meminermus. Nam cum de questione loqueremur, eandem diximus esse Questionem, quæ esset dubiabilis propositio. Sed quoniam propositio subiecto, prædicatoq; constaret: Questionem quoq; diximus subiecto, prædicatoq; coniungi. Prædicatum igitur uel sub-

d 3 icetum,

iectum, hoc est ipsum de quo agitur. Nam cum de alterutra quaestio-
nis parte dubitetur, id in hac ambiguitate queritur, Vtrum
praedicatus terminus inesse subiecto uideatur, an minime. Nam
cum omnis quaestio in affirmationem, negationemque diuidatur: si
praedicatus subiecto inest, fit ex eo uera affirmatio, si non inest,
fit uerba negatio. Sed in quaestionibus disceptandis, alter affirmati-
onem, alter negationem tuetur: id est alter praedicatum inesse
subiecto, alter non inesse defendit. Quod uero ex alterutra parte
defenditur, hoc est ipsum de quo agitur. Ipsum igitur, est praedi-
catus terminus, uel subiectus de quibus agitur. Atque id exemplo
clarius fiat. Sit quaestio, An Verres furtum fecerit. Hic Verres,
subiectum est: Furtum facere, praedicatum: quod si furtum Verri
coniungitur, idque argumentationibus comprobatur: quaestio-
nis affirmatio demonstrata est: si furtum à Verre sciungitur, qua-
estio-
nis rursus negatio comprobatur. Ipsum itaque de quo agitur
nihil est, nisi uterlibet eorum terminus, qui in quaestione propo-
nitur, siue praedicatus, siue etiam subiectus. Qui quidem termini
per se argumenta esse non possunt: neque uero per se argumen-
ta praestare. si enim ipsi, ut sunt, argumenta esse possent, uel ar-
gumentorum praestare materiam: nullam in quaestione lingue-
rent dubitationem. Sed quoniam de ipsis adhuc in quaestione du-
bitatur, an eorum positae essent coniunctio: ipsi quidem neque
per se argumenta esse, nec per se argumenta praestare poterunt:
ea uero quae in ipsis in sunt uel extrinsecus posita sunt argumen-
torum copiam subministrant. Nam quod Victorinus querit,
et latius explicat: ne commemoratione quidem mihi dignum
uideatur. Querit enim, quaestio ipsa, de qua agitur, an habeat
locum: quod minime oportuit. Vt enim dictum est, Locus de quo
nunc agimus, non cuiuslibet rei locus est, sed argumenti: Ar-
gumentum uero, ratio dubiae faciens fidem: Res uero dubia, pars
quaestio-
nis. quod si argumentum quaestio, uel pars quaestio-
nis esse non potest, locus uero de quo agimus, argumenti est locus:

NON

non est dubium, quin locus quaestio-
nis esse non possit. Amplius
omnis quaestio dubitabilis est: argumentum uero, omne quaestio-
nis purgat ambiguum. Non est igitur idem argumentum, quod
quaestio: sed loci argumentorum sunt loci: non sunt igitur qua-
estio-
nis. Hoc igitur praemisso, intelligamus ipsum de quo agitur,
quemlibet terminum in quaestione propositum, siue praedica-
tum, siue subiectum: qui cum per se res sint, ipsi quidem ar-
gumen-
tum esse non possunt: habere autem in se quaedam possunt,
in quibus argumenta sint collocata, et quae sedes argumentorum
esse intelligantur: quae quidem, cum terminis his de quibus agi-
tur, inherere uideantur, nondum tamen sunt argumenta, sed
quasi iam argumenta complectentes loci, et uelut naturalis sede
condentes. Idem de is locis, qui extrinsecus assumuntur, dicen-
dum est. Ipsi namque positi sunt exterius et quodam modo à
propositionis terminis ablegati: et res quaedam sunt, sed intra
se argumentorum copiam claudunt. atque (ut breui sententia
colligam) ipsum de quo agitur, nihil est aliud, nisi quilibet in
quaestione terminus collocatus. Hi argumenta esse non possunt,
neque ab his trahi aliquod argumentum. Quo fit ut termini
ipsi, qui in quaestione sunt positi, nec argumenta, nec loci sint,
sed tantum res. Rursus, ea quae in his herent, de quibus agitur:
ipsa quidem res esse manifestum est, sed claudunt in se argumen-
torum copiam: ut cum ex his sumi aliquod oportet at argumentum
locorum uice fungantur. Itaque si quis per se ea speculetur, res
sunt: si quis ab his aliquod argumentum querat at adducere, loci
sunt. Et communiter quidem de principibus ac maximis locis
haec dicta sunt. Hi uero sunt qui in ipsis de quibus agitur herent
uel qui assumuntur extrinsecus. Vt igitur faciat plenam locorum
diuisionem, quos simpliciter ac maximos posui locos: eos-
dem uelut in quasdam species resecat, dicens, in ipso, tum ex
toto, tum ex partibus eius, tum ex nota, tum ex his rebus, quae
quodam modo affectae sunt ad id, de quo queritur locorum, qui
in ipso

d 4

in ipso

in ipso sunt de quo agitur constituti, quatuor partium facta diuisio est. hi quippe, qui in ipso de quo agitur, hærent, uel ex toto eo de quo agitur termino, uel partium eius enumeratione, uel ex nota, uel ex affectu intelliguntur exsistere: Id ita esse, breuiratione firmabitur. Necessè est enim, quemlibet eorum terminorum, qui in quæstione sunt collocati, & definitiones habere proprias, & partes, & nomina, & ad res alias quadam relatione coniungi ac referri. Ergo ex toto locus, qui dicitur, is est, quoties argumentum ex alienius definitione termini, qui est in quæstione, tractatur, siue subiecti, siue prædicati. Ex partium uerò enumeratione, quoties ab eius termini uocabulo nascitur argumentum. Ab affectu uerò, quoties ab his, quæ ad propositum terminum relatione aliqua reducuntur, argumentatio profisciscitur. Quorum similitudines omnium posterius explicabo, quando ea, quæ super his rebus declarandis Cicero posuit, exempla tractauero. Nunc illud est considerandum: At enim Tullius, Ex his locis in quibus argumenta inclusa sunt, alios in eo ipso de quo agitur, hære, alios extrinsecus assumi: quod ita dictum uidetur, tanquam si diuersi sint loci, qui in his, de quibus agitur, hærent, & ipsum illud de quo agitur. Nihil enim in ipso hære poterat: ac per hoc quod in aliquo hæret, ab eo in quo hæret, diuersum est. Quod si loci sunt aliqui, qui in his hæreant de quibus agitur: non est dubium, quin hi loci ab his de quibus agitur, sint diuersi. Rursum cum dicit, In ipso, tum ex toto, tum ex partibus eius: tanquam non de diuersis loquatur, ita ait, in ipso locus esse, tum ex toto, tum ex partibus, tum ex nota. Quasi uerò aliud sit ipsum quam totum: aut aliud ipsum, quam omnes indigæ eius partes. Vnaqueque enim res, idem est quod totum. Idem namque est Roma, quod tota ciuitas. Rursum idem est unaqueque res, quod eius singulæ partes in unum reductæ: uelut idem est homo, quod

caput,

caput, thorax, uenter, ac pedes, cæteræque in unum partes coniunctæ, atque copulate. Quomodo igitur tanquam de diuersis primum locutus est, cum locos hære in his terminis, de quibus agitur, dixit: post autem uelut de eisdem loquitur, cum ipsos locos tum ex toto, tum ex partibus esse proponat? Nihil enim disset dicere, in ipso, tum ex toto, tum ex partibus: quam si ita dixisset, In ipso, tum ex ipso. Nam si idem est ipsum, quod totum ac partes: idem est dicere, in ipso hære locum ex toto, aut ex partibus, quod, in ipso hære locum, qui est ex ipso: quod ne intelligi quidem potest quemadmodum in ipso hære possit, quod ipsum est: cum nihil sibi hæreat, ut superius expediui. Sed quemadmodum paulo ante exposui, unaqueque res, cum & definitionem habeat & partes: si per nos scamus, quæ sit definitionis uis, & quæ partium: cunctus ambiguitatis nodus absoluitur. Est enim Definitio, coactæ in se, atque complicatæ rei explicatione: uelut cum dicimus, hominem esse animal rationale mortale. Nam quod nomen breuiter atque angustè designabat, id explicauit, ac protulit, & per substantiales quodam modo partes definitio patefecit. Alium igitur necesse est esse intellectum rei, quæ complicata est, in eo quod sibi met coacta, atque in unum redacta est: alium eiusdem rei explicatæ atque dissetæ, in eo quod expedita atque diffusa est. Nam est idem definitio, quod nomen significat: illud tamen ipsum, quod nomen angustè confusèque designat, aptius definitio dissetit, ac patefacit. Rectè igitur aliud quiddam est ipsum, aliud eius definitio: etiam si unum idemque est utriusque subiectum. Ut enim dictum est, ipsum, singulum est: definitio, ipsum singuli per partes distributio, atque enumeratio. Partes autem, nunc substantiales dico: non quæ magnitudinem iungant, sed quæ proprietatem rationemque substantiæ. Sed quod in definitione dictum est, secundum partes quæ substantiam iungunt: id in partibus intelligendum est, quæ magnitudinem copulant: uelut domus quæ fundamento, partibus, tectoque coniungunt.

d s

iungitur. Nam cum ea nihil sit aliud, nisi quod partibus copu-
 latur: ipsa tamen una quaedam est, atque coniuncta: partito ue-
 rò, eius per quaedam membra distributio est. Atque ideo licet
 unum sit, quod ipsum est, et quod sunt partes unaqueque conflu-
 entes: non tamen eundem necesse est habere intellectum: cum
 ipsum integrum consideratur, et cum in partes ipsas, quibus
 iunctum est, distribuitur. Ex nota uero locus apertissime ab eo
 termino diuersus est qui in questione est constitutus. Quis enim
 dicitur, id esse cuiuslibet rei uocabulum, quod res ipsa est quam
 designat? Ea uero quae ad id de quo agitur affecta sunt: est in
 tra posita uidentur: terminum tamen in questione propositio-
 num situm, uelut in regione respiciunt: quae in multis secari ne-
 cesse est partes. Omnis enim res id quod est, unum est: multa ue-
 rò sibi met retinet adiuncta, quae hoc ab his, quae omnino extrin-
 secus sunt, differre intelliguntur: quod ea, quae affecta sunt, in re-
 latione sunt posita: ut post ipsarum propositio, et exemplor-
 rum ratio monstrabit. Ea uero quae sunt extrinsecus, in nulla re-
 latione sunt constituta: atque ideo haec extrinsecus solum, illa
 uero, affecta sunt nuncupata: habet enim aliquam quodam mo-
 do cognitionem ad id, ad quod reducitur, id quod refertur ad
 aliquid. Sed omnes ferè hos locos, quos nunc simplices atque in-
 diuisos ponit, posteriore tractatu diuidit: ut nunc quoque eos
 locos, qui in ipso sunt, distribuit, cum alios ex toto fieri propo-
 nit, alios ex partibus, alios ex nota, alios ex affectis: affectusque
 ipsa suis partibus fecit: extrinsecus uero locum in testimonio
 positum esse confirmat: testimonij uero uim in autoritate con-
 stituit: autoritatem uero diuidit in proprias partes. Sed haec in
 posteriore tractatu. Nunc uero eos simplices atque indiuisos lo-
 cos proponit: et ueluti simplicibus subdit exempla. Restat au-
 tem nunc, quod uidetur esse querendum, an hi loci, qui in locos
 alios diuiduntur, eorum, quos intra se continent, locorum, loci
 esse possint: ut eorum qui sunt ex toto, ex partibus, ex nota, ex
 affectu

• Alias, in que
 stione propo-
 situm.

affectis, is unus quidam quasi locus sit, qui est in ipso. Nihil qui-
 dem prorsus officeret, locorum locos putare. fieri enim potest,
 ut locus amplior, intra semet angustiores contineat locos: uelut
 in prouincia ciuitates. Sed nunc similitudo non conuenit. Lo-
 cus enim est, ex quo ducitur, id est, in quo argumentum est posi-
 tum: quod si loci locus esse posset, et is qui est in ipso de quo
 agitur, eos qui sunt ex toto, uel ex partibus, uel ex nota, uel ex
 affectis, uelut quidam locus includeret: non essent ex toto, ex
 partibus, ex affectis loci, sed argumenta: quoniam in eo here-
 rent loco, qui in ipso, de quo agitur, termino esse praedictus est.
 Non igitur locus esse poterit loci: sed uelut generata quaedam in
 species, ita nunc fit diuisio locorum. Nec hoc superius dictis ui-
 deatur esse contrarium, cum et maximas propositiones, et ear-
 rum differentias continentes, communij nomine appellauimus
 locos: nam maxima propositiones, licet eo ipso quod maxime
 sint, includant ceteras, et uocentur loci: tamen quia sunt notis-
 simae, possunt rebus dubijs esse argumentum. Iure igitur earum
 differentia, loci nominantur: quod in locorum speciebus aliter
 sese habet, quae prorsus argumenta esse non possunt. Nam
 in ipso locus, ueluti in species quasdam, diuiditur in eos qui
 sunt ex toto, ex partibus, ex nota, ex affectis. Vnusquisque
 enim horum locorum primi loci integrum uidetur ferre uocabu-
 lum. Nam ut hominem animal dicimus, itemque equum atque bo-
 uem animalia nuncupamus: sic is locus qui ex toto est, in ipso esse
 dicitur: itemque qui ex partibus, ac nota, atque ex affectis, in ipso
 sunt. Sed ex his argumenta quidem duci possibile est: ipsa uero
 argumenta ut sint, fieri nequit.

IOAN. VISORIVS.

Sed ex his locis, ante locum definiuit, nunc diuidit: Ita-
 que locorum alij in eo de quo agitur haerent, alij assumuntur
 extrinsecus in ea re, de qua queritur. Illi haerent, quos is, qui
 dicitur ex causa trahit, et quodam modo gignit, id est, excogitat

et inuenit: eos artificiales Latini, Græci *ἰννοί* appellant.
 Assumuntur autem extrinsecus illi loci, qui extra dicendi ratio-
 nem accipiuntur, nec ingenio, nec arte dicentis parantur, sed
 ad eum cum causa defertuntur a litigatore. quapropter *ἰννοί*,
 id est inartificiales eos appellamus: non quod arte non egeant.
 siquidem arte tractantur, sed quia foris ad Oratorem ueniunt.
 Quid enim memineris Ciceronem *ἰννοί* locutum esse, qui
 locos in re dixit herere, uel extrinsecus assumi. Non enim eue-
 ra loci, sed argumenta, quæ ex locis eruantur, in eo de quo
 queritur herent, aut assumuntur extrinsecus: ut si mundum
 casurum, et corruptum iri probes, quia sit genitus: nam de-
 ficit omne quod nascitur. Argumentum enim in re, de qua que-
 ritur, infixum est, et insitum: id est in substantia, et natura
 mundi penitus heret, cum ea sit natura rerum genitarum, ut al-
 quando pereant, et in ea principia uel elementa resoluantur, i-
 atque redeant, ex quibus coaluere, ut suæ quidque nature red-
 datur: ut quod igneum est in mundo, igni: quod ærium, æri:
 quod aqueum, aquæ: quod denique terrestrè mundus à terra
 susceptus, id omne terræ restituitur quando mundus occidit.
 E contrario sumetur extrinsecus argumentum, si testimonio Ari-
 stotelis mundum esse sempiternum dicas. Nam testimonium rei
 alicuius extra rem eam est, cuius est testimonium. In quibus
 argumenta inclusa sunt.) Qui fieri potest, ut argumenta
 omnia in locis inclusa sint, intus sunt clausa: nec igitur ex-
 tra sunt, nec extrinsecus assumuntur. Sic huic questionculæ
 respondemus. Argumenta omnia dicuntur in Locis inclusa,
 propterea quod Loca argumentorum omnium sunt sedes: non
 autem ideo, quod illa omnia in causa sint, et ab ea trahantur:
 non enim testimonia sunt eiusmodi, quæ alioqui uocantur argu-
 menta. Hærent.) Rodolphus Agricola, quo loco docet,
 non omnia probandis omnibus conuenire, scribit, oportere
 omne

omne argumentum cognatum, coniunctum, et coherens esse
 cum eo, cui probando adhibetur: non igitur argumentorum
 alia herent, alia non herent rei: de qua queritur. Verum huic
 obiectioni sic obuiam inus: Rodolphus Coherens accepit pro
 consentaneo, et pro eo quod à re proposita non abhorret: non
 autem, ut Cicero, qui herere dixit quod insitum, infixumque cau-
 se est. At contra hanc dilutionem sic itur: Quid contraria et
 repugnancia in eo, de quo agitur, secundum Ciceronem herent:
 ea tamen, siue secundum Rodolphum coherens accipias pro con-
 sentaneo, consentanea non sunt: siue coherens more Ciceronis
 interpretaris, quod insitum, infixumque cause est, neque insita sunt,
 neque infixa cause, herent tamen, ut uult Cicero: non est igitur
 quid sit herere satis ostendisti. Quod autem contraria et re-
 pugnantia consentanea non sint, nec infixa cause, sic ostendo:
 Quod repugnat, non consentit cum eo cui repugnat: deinde
 quod contrarium est, non est in suo contrario insitum, et infi-
 xum, alioqui contrarium de contrario diceretur, et in eodem
 contraria simul essent, quod fieri nequit. Sed hic scripsit in hunc
 modum exoluitur. Consentanea sunt contraria negata contra-
 riijs affirmatis, et affirmata negatis: et hoc modo repugnan-
 tia affirmata negatis, negataque affirmatis consentiunt. Simili
 ratione repugnantia, uel contraria affirmata sunt infixa repu-
 gnantibus, uel contrariis negatis: ut iure possidet, igitur inui-
 tus non debet reddere. Item, Lex est iniqua, quæ de iure nihil
 remittit, sed summum ius ad unguem sequitur, ergo non est et qua
 lex, utrobique ex affirmatione unius illic repugnantis, hic con-
 trarij negationem seu repugnantis alterius, seu contrarij colli-
 go, et certe affirmatio unius negationi alterius consentanea est:
 nec aliter à repugnantibus aut contrariis argumentari possu-
 mus. Quapropter Rodolphus de repugnantibus loquens, ait, ha-
 bent autem ij Loca proprium hoc, quod non potest ex ipsis
 quicquam confirmari dicitur, sed ex diuerso: ut si in uno neges,

in altero affirmandum est: contraq; alterius affirmatione negandum est alterum. ut si dicas, Pater est, sequitur non esse filium: & filius est, certum est patrem non esse sic, Cæcus est, ergo non uidet: contra quoq; uidet, igitur cæcus non est. Verum (pace Rodolphi dixerim) non usquequaq; uerum est quod Rodolphus ait. Nam tametsi si unum repugnantium aut oppositorum affirmes, oportet alterum negari, tamen oratio non reuertitur, si quidem necesse non est, ut si unum neges, alterum affirmes: ut non sequitur, non est niger lapis Smaragdus, igitur est albus. itaq; quomodo repugnantia & contraria sint rebus diximus. Neq; est audiendus recens ille scholiastes, qui locos tripartitò, neq; Latine loquutus, neq; Ciceronis sententiam sequutus, distribuit in Intrinsicos, Extrinsicos & Medios. Qua in diuisione, præterquam quòd Intrinsicos, & Extrinsicos, pro internis, & externis Barbare dixit, dupliciter peccauit. Prius quòd Ciceronis sententiam explicare uolens, de Ciceronis diuisione discesserit: nullos enim Locos medios Cicero facit, sed omnes uel internos uel externos esse uult. Posteriori insigniter hallucinatus est, qui cum externorum locorum exempla traderet, contraria & repugnantia Locos externos esse dixit. at Cicero facit internos: neq; ulli secundum Cicronem, præter testimonium, sunt externi. Alij assumuntur extrinsicus.) Extrinsicus illa iam diximus assumi, quæ ab Oratore non inueniuntur, sed ad eum à litigatore deferuntur, ut sunt testimonia. Verum hæc duo pugnare uidentur, quoddam uidelicet ab Oratore non inueniri, & argumentum omne probabile inuentum esse: nam ut in Partitionibus oratorijs argumentum à Cicrone definitur. Atqui definitio omni rei, cuius est definitio, conuenit. Si ergo omne argumentum est probabile inuentum, omne argumentum inuenitur: sed hoc repugnat ei quod dicebamus, scilicet extrinsicus argumentum assumptum non inueniri. Qui nodus ita soluitur: Cicero non uo-

cat

cat Inuentum, quod est artificio dicentis excogitatum, sed quod è loco, in quo latebat, depromptum est quodq; prius in loco suo quaesitum, tandem inuentum est: non autem sic, ut à causa peti- tum esse dicamus, sed à sua sede uelut erutum uocamus. In iplo.) Locos distribuit, qui in eo de quo agitur hærent: id est, internos, & artificiales, qui quadruplices sunt, Definitio, Pars, Nota, Res affecta. Tum ex toto.) Id est, ex definitione. Est autem definitio, teste Quintiliano, rei propositæ propria, dilucida, & breuiter comprehensa uerbis enuntiatio. ut, Virtus est medium uitiorum utriusq; redactum. Cicero definitionem propterea totum appellat, quòd ea totam rei, de qua queritur substantiam breuiter declarat: uel quòd uniuersam definiti naturam suis finibus circumscribat. Nam cum id quod definitur, id est, species, genere & differentia consistet: genere, inquam, tanquam materia, differentia uero, uelut forma: definitio sanè partem utraq; si ad manum habeamus, aut certe non nihil, quod eorum uires suppleat, ambitu suo comprehendit. Quare Totum merito uocatur. Sed rogare quispiam poterit, Si finitio Totum est, ut diximus, quonam pacto fiet, ut ea in ipso toto, de quo queritur, hæreat, atq; ad ipsum totum adhibeatur? nihil enim in se ipso est, sibi nihil hæret. Illi sic responsum uolo: Definitione Totum ideo dico, quòd partes omnes definite rei, quæ sunt in toto, id est genus & differentia, contineat, quodq; cum toto, id est, re definita, reuertatur & obambulet, quòd si ipsa in toto proprie non sit, eius tamen partes in toto sunt. ut Aequitas est non dura a iuris interpretatio: Interpretatio iuris non dura, non est proprie loquendo in æquitate, quin potius ipsa est æquitas. sed partes, genus inquam & differentia, ut Interpretatio, quæ generis uices supplet, & Iuris non dura, quòd differentie officium præstat, in toto sunt, à quo continentur. Tum ex partibus.) Partium enumeratio est, tradente in Rhetoricis Cicrone, quæ pluribus rebus expositis & cæteris infirmatis, unam aliquam

nec

necessariò confirmat. Quæ definitio ei partium enumerationi non conuenit, quam Cicero paulò post facturus est: ea est huiusmodi: Si liber est factus, igitur uel censu, uel uindicta, uel testamento: non censu, non uindicta, non testamento: non igitur est factus liber. Non conuenit, inquam: quia quamuis res plures exponantur, non tamen ita, ut cæteri infirmatis, una aliqua necessariò probetur, omnibus enim partibus peremptis in hoc exemplo totum perimitur. Quare fateatur necesse est, enumerationem à Cicerone præstius, quam oportet, illic esse finitam. Eandem profectò Quintilianus latioribus finibus terminat, quam tamen non enumerationem partium, sed remotionem appellat, cum dicit: Est argumentorum genus ex remotione, qua nunc efficitur totum falsum, nunc id quod relinquitur uerum ostenditur. Totum falsum erit, si dicas: Si tu es ciuis, igitur natus, aut factus: sed neq; natus, neq; factus: non igitur es ciuis. Natus & factus partes sunt quæ remouentur, & his remotis totum, id est, Ciuis, falsum ostenditur. Reliquum si uerum ita, Hic seruus, quem tibi uendicæ, aut uerna tuus est, aut emptus, aut donatus, aut testamento relictus, aut ex hoste captus, aut alienus. Non est autem uerna tuus, non emptus, non donatus, non testamento relictus, non ex hoste captus: igitur alienus. Partes sunt uerna, Bupius, Donatus, Testamento relictus, Ex hoste captus: quæ se infirmantur, ut hæc postrema, id est, Alienus, necessariò confirmetur, & uera relinquitur. Non ignoro Rodolphum Enumerationem aliter definisse, ut esset argumentatio perfecta, in qua uel ex partibus totum, uel ex formis genus uniuersaliter colligeretur. Ex partibus totum hoc modo: Senatus de Milone bene sentit, item equester ordo, necnon plebeius ordo: uniuersus igitur Populus Romanus de Milone bene sentit. Ex formis uero genus, ita, iustitia, prudentia, fortitudo, modestia laudanda est: omnis igitur uirtus est laudanda. Tum ex nota.) Notam uocat Tullius interpretationem uocabuli, quam Græci quo-

Græci dicunt, nos uerbum uerbo reddentes Veriloquium transferre possumus: quam uocem Cicero tanquam molestant, minusq; duram reformidauit, & Notam dicere maluit, Aristotelis auctoritate fretus, qui in libro περὶ ἰσχυρῶν inquit, uerba rerum notas esse. Nā οὐ μόνον Græcè, Latine notam uocat, ut cæ sunt notationes, uel (si mauis) interpretationes uocabulorum: ut, Soror aicitur, quæ sorsum nata in alienam familiam transiit: sic Temetum, quòd mentem tenet, uel tenat, & Abstemijs, qui temetò abstinet. Tum ex his rebus, quæ quodammodo affectæ sunt ad id, de quo quæritur. Boëtius Res affectas exponit, quæ ad aliquid referuntur, ut genus ad speciem, species ad genus. Sed sunt hodie quidam uiri non mediocriter eruditii, qui Boëtij expositionem reprehendunt: tamen non solus Boëtius Res affectas ita definiuit, sed & Quintilianus, qui de genere & forma loquens, quæ sub rebus affectis sunt, inquit, Cicero genus & speciem, quam eandem firmam uocat, à finitione diducit, & ijs quæ sunt ad aliquid subijcit, id est, rebus affectis. Non enim ad id totum, de quo quæritur, adhibetur, quemadmodum finitio partes & nota: sed solum res sunt ad id, de quo quæritur, quodammodo affectæ. Qui Boëtium arguunt, hac ratione nituntur, quòd definitio referatur ad aliquid, est enim definitio: Item partes ad aliquid, ad totum puta. Atqui neque definitio, neque partes res affectæ sunt, sunt tamen ad aliquid: igitur res affectæ non sunt definitiæ quæ sunt ad aliquid. Idem autem Cellium sequenti Afecta definiunt, quæ non ad finem ipsum, sed proxime finem progressa, deducta uel sunt, ut annus affectus est, qui quamuis nondum sit confectus, propè tamen absolutus est. Hoc sensus res affectas à Cicerone dici confirmat, ut genus cum sit ex affectis, non omnino totum conficit. nam nisi differens addideris, absolutam totius definitionem non es habiturus. Ita differens sine genere totum non facit, sed finitionis eius pars est. Quo-

rum, mehercule, possumus interpretationem labefactare prorsus & cleuare. Nam contrarium & repugnans Affecta sunt, at Prope finem deducta, non sunt: non enim ea, quibus repugnant, contraria ue sunt, prope conficiunt. Sanè tantum abest, ut aliqua ex parte conficiant, ut omnino perimant: sed fallor: conficiunt & enecant atque euerunt. Sed esto conficiant, ergo Tullius res affectates, non affectas uocare debuit: non enim conficiuntur, uel ipsi consentientibus, sed, sicuti uolunt, conficiunt. Adde, quòd media tantum ex parte factum est, Affectu dici non posse sicut Affecta Gellius accepit. Nam Affectu (ut interpretantur) prope confectum est. Atqui genus uel differens seorsum speciem dimidia ex parte tantum faciunt. Quare Cicero res affectas aliter, quam uolunt, accepit: melius ergo ad aliquid esse dicuntur. Quòd autem obijciunt definitionem, partes, & notã ad aliquid esse, quæ tamen res affectæ non sunt: illis ego sic satisfacio: Dicuntur ad aliquid esse, quæ secundum id ipsum quod sunt ad aliud referuntur. Vt igitur Relata sint, esse diuersa, non modo secundum uocem, sed & secundum rem, necesse est. At definitio & definitum reuera eadem sunt, etiam si uoce differant: ergo ad aliquid non sunt, quòd si sint ad aliquid (ut hodie uolunt omnes) sola nominum similitudine, non autè collocacione rerum, id accidit. Sic partes omnes eadem cum toto sunt. Deinde Relata simul natura sunt: partes uerò singulæ toto priores. Ita nota cũ eo, cuius est nota, nihil prorsus, nisi uoce, differt. Ergo neq; partes, neq; nota sunt ad aliquid, si rem potius quam uocem inspiciamus: nam uoce sicuti dictum est, ad aliquid esse possunt, uerum de rebus, non de uocibus modo loquimur. Sed quispiam dicet: Ergo Boëtij definitionem tueris? Sanè nec oppugno, sicut constat, neque tueri uelim. Ne autem tuear, Cicero facit, qui Relata sub Contrarijs, id est, sub oppositis (nam ita uocat opposita) completitur: at Contraria, species sunt rerum affectarum: non igitur res affectæ definiendæ sunt, quæ ad aliud

refer

referuntur. Vt igitur quod sentio dicam, tres locorum gradus Cicero facit: alios in toto penitus fixos, & uelut in medijs adibus inclusos, ut sunt definitio, partes, & nota: quos tres ad totum adhiberi dicit: alios quamuis etiam in toto, non tam tamen in toto, quam circa totum, & uelut in uestibulo missos: sic ut nec omnino sint intus, nec planè foris, cuiusmodi res sunt affectæ. Nam sicut Gelliana Affecta non sunt ad finem usque ducta, sed proxime finem progressa sunt, ita res affectæ Ciceronis ad totum usque non perueniunt, sed totum uelut attingunt, & inexta sunt. Alios deniq; foras excludit, quos à toto longe distinctos & remotos esse tradit, ut sunt Testimonia. Itaq; ut epilogo concludam, Loci uel ad totum adhibentur, uel ad totum affecti sunt, uel à toto procul absunt, longeq; distincti sunt. Verum antequam sine facio, lubens rogari, quonã pacto Quintilianum Ciceroni concordem reddere possimus: quorum ille Probationis artificialis tria genera. Signa, Argumentum, & Exemplum, fecit: hic uerò quatuor, Definitionem, Partes, Notam, & Res affectas. Sanè concordet ita reddemus: Signa sub Antecedentibus, Consequentibus, & Adiunctis, itè sub Maioribus, Paribus & minoribus: Exempla sub similibus, Dissimilibus, Contrarijs, atq; etiam cõparatis intelliguntur, quas res affectas esse, nemo negabit. Argumenta uerò ab omnibus, quæ uel ad totum adhibentur, uel quodammodo affecta sunt, ad totum trahuntur, quare Quintilianus & Cicero consentanea tradunt. Extrinsecus autem ea dicuntur. Cuiusmodi sunt probationes artis expertes, ut Testimonia. Nam Testimonium id omne Cicero uocat, quod ab aliqua re externa sumitur ad faciendam fidem: cuius apud Lucanum hoc exemplum est primo Pharsaliæ libro de Cæsare & Pompeio:

Quis iustus induat arma,
Scire nephas magno se iudice quisque tuerit.
Vicitrix causa deis placuit, sed uicta Catoni.

c 2

Simile

Simile exemplum eiusdem rei pro Ligario apud Ciceroñ reperias: Principum (inquit Cicero) dignitas erat penè par: non par fuisse eorum, qui sequebantur: causa tum dubia, quòd erat aliquid in utraque parte quòd probari posset: nunc melior ea certe iudicanda est, quam etiam Diij adiuuerunt. Est apud Quintilianum locus, qui huic omnino contrarius esse uidetur. Dicit enim ille cap. de Exèplis, Testimonia cause propria esse, omnem uerò Probationem artificialem extrinsecus in causam adduci. Quem scrupulum tibi in hunc modum remoueo. Testimonia Quintilianus cause propria facit, quòd illa per se sine Oratoris artificio cause fidem faciant, nec dicentis uocè expectent. cum etiam tacente oratore se penumero peragantur, & iudices ipsi sibi per ea suis oculis, auribusq; fidem faciant. Nam Testis, & Questio, & his similia de ipsa re, que est in iudicio, pronuntiant. Artificiales uerò Probationes extra petitas ideo dicit, quòd nihil per se ualeat, nisi ad aliquam presentis negotij utilitatem ingenio dicentis applicetur. Quæ abiunt longè & diluncta sunt.) Sed quomodo Testimonia longè diluncta sunt, cum teste Rodolpho, necesse sit omnia, que pro re quaque, uel contra rem dicuntur, esse quadam naturæ societate coniuncta. Diluncta esse testimonia, & coniuncta, repugnat. Verum hoc sic diluitur: Omnia que probandis alijs conueniunt, consentire proposito, nec ab eo discrepare debent. At Cicero dilunctiua capit non pro dissentaneis, aut à presenti questione discrepantibus, sed pro remotis ab arte, & in eo, de quo queritur, non inclusis, uerum ab arte separatis: ut cum Cicero secunda Philippica cuiusdam poetæ testimonium citans, inquit: Ut est apud poetam nescio quem,

Male parata, male dilabuntur.

Hoc, inquam, testimonium ab arte oratoria, id est, ab inuentione dicentis, est remotum: non enim Cicero illud inuenit, sed ab alio accepit. Testimonia tamè Rodolphus queri à dicentibus &

inuen

inueniri, nec non alium alio melius ijs uti, et proinde artis esse, constanter affirmat. sed ut ab ijs, quorum sunt testimonia, id est, à testibus presentem in rem dicuntur, eatenus arte carere scribit, cum testes que uiderint, audierint, intellexerint, tantum dicant, nec quicquam uel addant, uel detrahant, uel immutent, uel inuertant ex ijs, quorum testimonium dicunt: sed fideliter recitent, ut uiderunt, audierunt, & intellexerunt. Cicero uerò secundo de Inuentione libro, Testimonia probationes artificiales quo in loco facit, sic habet: Accedunt autem ad coniecturam sepe questiones, receptorum torquere ad suæ cause commodum debebit. Nam & ex questione suspiciones, & ex testimonio & rumore aliquo pari ratione, ut ex causa, aut ex persona, & ex factò duci oportebit. Quare nobis et ij uidentur errare, qui hoc genus suspicionum artificij non putant indigere: & hi qui aliter hoc de genere, ac de omni coniectura precipiendum putant. Expositus omnibus probationis utriusq; membris, adijcere commodum fuerit, que Quintilianus omni probationi communia facit. Primò tradit probationem omnem ab Antecedentibus, Consequentibus, uel Repugnantibus duci: Quod Ciceroniane diuisioni prima facie repugnat. Nam Cicero sub rebus affectis Antecedentia, Consequentia, & Repugnantia complexus est. Quare si ab Antecedentibus, Consequentibus, uel Repugnantibus omnis probatio petatur, omnis igitur à rebus affectis erit. Certè Rodolphus Ciceroñ simul & Boëtium reprehendens, Antecedentia, Consequentia, & Repugnantia communes Locorum omnium Locos esse docet: sicut ea Boëtius definiuit, & ut Cicero tractauit, Locos esse negat: non enim ad Inuentionem, sed ad Iudicium pertinere Rodolphus ait. Insuper Quintilianus Argumentum omne uel Maius, uel Par, uel Minus, facit: qui tamen tres loci, sicut tres superiores, sub rebus affectis continentur. sed hoc ita diluitur. Quintilia-

nus Maius pro latiore, uel generaliore cepit: Minus, pro con-
tractiori; denique, Pars, pro eo quod reuertitur, & recurrit. Itaque
par erit definitio definitio generis speciei maius, speciei genere mi-
nor. Eodem modo de alijs locis iudicandum.

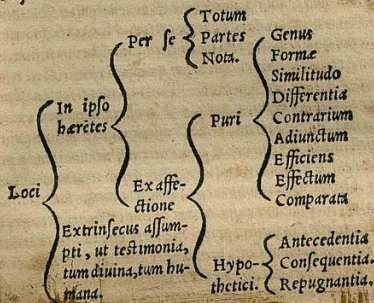
BARTH. LATOMVS.

Sed ex his locis. Diuidit locos internos et externos, quos
deinde ita tractat. Primo colligit numerum eorum, & singulos
exemplis declarat. Deinde reuocatus ad initium, explicat eos
uberius, & partes quosque eorum, & tractationem ostendit. Post
haec admonet, qui loci quibus quaestionibus conueniant, atque
ibidem quaestionum genera recenset. Postremo addit & partes
Orationis, breuiter indicans, quibus locis unaquaeque earum tra-
ctanda sit. In eo ipso de quo agitur. Id est, in ipsa qua-
estione. Nam sermo iurisperitorum est, qui omnia ad actiones re-
ferunt. Sed Dialectici quaestionem, Rhetores tum causam siue
controversiam, tum Propositum appellant. Graeci δίστασις, & ὁμό-
θεσις. Haerent igitur loci in quaestione, hoc est, in rebus in qua-
estione positis, quae partes eius sunt, sicut & propositio, nem-
pe Subiectum, & Praedicatum. Subiectum est, de quo aliquid di-
citur. Praedicatum, quod dicitur de subiecto: ut an Vlysses Aia-
cem occiderit: Vlysses subiectum est, Aiacem occidisse, praedi-
catum: quia cum dico, Vlysses occidit Aiacem, de Vlysse caedes
Aiacis praedicatur. In hac igitur quaestione, loci argumentorum
haerent in persona Vlyssis & Aiacis, item in uerbo occidendi, ut
intuendum sit, quid argumeti praebeat descriptio utriusque per-
sonae, quid causa occidendi, quid locus, quid tempus, simile, ad-
iunctum, ex quibus argumenta in utraque partem ducentur ad
quaestionem confirmandam. Locos in ipsa re haerentes uocat
Cicero omnes, qui uel in rei substantia sunt, uel aliqua ratione
ad eam referuntur, dummodo causa relationis sit ex ipsa re:
Extrinsecus autem adsumptos eos, qui nullam habent coniu-
ntionem cum re, sed prorsus separati sunt, & in sola autorita-

te, quae ex hominum opinione est, locantur. Substantiam uoco
id ipsum quod res per se est, quatenus intra naturae suae comple-
xum definitur: ut in homine sensualis & rationalis natura, quae
animali rationali definitur: in arbore lignum & uita: in uir-
tute habitus animi secundum naturam: in uoluptate sensus cor-
poris iucundus. Nam quae extra haec sunt, & rebus praedictis
attribuuntur, Accidentia sunt, partim circa substantiam, partim
extra & longe separata, ut in homine doctum, formosum, elo-
quentem esse: in arbore, procerum, frugiferum, odoratum: in
uoluptate, fructum, molle, caducum, imbecillum esse: quae omnia,
quamuis circa uel extra rei substantiam sint, tamen Cicero in
eo ipso de quo agitur, haerent. Alij partim locant circa substan-
tiam, & internos locos faciunt, alij summouent ad re, & in ex-
ternos locos referunt, quod in diuidendo aliam rationem se-
quantur. Alij sumuntur extrinsecus. Id est, extra res in
quaestione positas, quas nulla ex parte contingunt, neque ad eas
referuntur. In ipso tum ex toto, tum ex partibus, tum
ex nota. Hi tres loci in substantia rei sunt, quia & haerent
in ea singuli, & totum complexum eius obtinent. Itaque unum
sunt re, sed uel & ratione differunt. Totum enim unuersa res
est semel spectata: Partes, ea in qua diuiditur, Nota, uis ac sen-
sus eiusdem uerbo inclusus, qui a re non separatur. Prae-
sent igitur diuersam argumentandi facultatem, ut quamuis argu-
menta omnia ex re ducantur, tamen aliud ex Toto, aliud ex
Partibus, aliud ex Nota appelletur, atque ex eisdem uim habe-
ant. Caeterum Totum, quatenus in subiectas formas diuiditur, ge-
nus uocatur: quatenus in partes, tanquam in membra, proprie
Totum dicitur. Partes enim sunt tum formae generis, tum quasi
membra totius. Nota uerbum est, quo res in quaestione signifi-
catur. Hanc Rodolphus separat a substantia, & inter externos
locos refert. Sed ille fortuitum uerbi conditionem spectauit, quae
addi potest rei & detrahi. Cicero sensum eius, qui non separa-

tur à re, sicut nec definitio ab eo quod definitur, quoniam mutato uerbo, tamen idem sensus, & notio rei permanet. Tum ex ijs rebus, quæ quodam modo affectæ sunt ad id.) Affecta uocat, quæ ad rem referuntur, quia cum extra substantiam eius sint, tamen afficiunt eam quodammodo, & iunguntur ei ratione aliqua, uel ab ea separantur. Iunguntur, ut Coniugatum, Genus, Forma, Similitudo, Adiuncta, Antecedentia, Cōsequentia, Causæ, Euentus, Cōparata. Separantur, ut Differentia, Contraria, Repugnãtia. Omnes igitur loci, ut summam eorum colligamus, uel in re sunt, uel extra sumuntur. In re sunt alij per se, alij ex relatione. Per se, ut Totum, Partes, Nota. Referuntur ad rem, quæ Affecta uocantur. Hæc duplicia sunt, Pura & Conditionalia. Pura, quæ per se uisus in argumentum sumuntur, ut Coniugatum, Genus, Forma, quæ attingunt naturã rei: Similitudo & Differentia, quæ eandem uel diuersam qualitatem obtinent: Comparata, quæ eandem uel diuersam quantitatem: Adiuncta, quæ eueniunt circa rem: Causæ & Euentus, quæ efficiunt eam, uel ab ea efficiuntur: Contraria, quæ ei repugnãt. Conditionalia autem sunt, quæ non per se, sed iuncta alteris in pronuntiato sumuntur, ut Antecedentia, & Consequentia, quæ necessario coherent cum re: & Repugnãtia, quæ ei repugnãt. Alij in diuidendo aliam rationem sequuntur: ex quibus Rodolphus Agricola naturã rei spectat, & uariã eiusdem ad alia habitudinem, ex qua locos colligit atq; distinguit. Cicero primum rem per se spectat, deinde cætera, quæ aliqua ratione cum ea coniuncta, uel ab ea disiuncta sunt ad eam refert. Itaque post tres locos substantiales ceteros omnes ad aliquid facit, & affecta ad rem uocat. Proprium, Adiacetia, Actus, Subiectũ. Connexa, quæ apud Rodolphum sunt, si formam suam retineãt, in quam describuntur ab illo, sub nullo lodo Ciceronis proprie comprehedi possint. Distinguntur enim loci inter se, sicut res, & tradit Rodolphus, non ab soluta rerum natura, quam per se obti-

obtinent, sed alia, & alia habitudine, quam ultero citroq; inter se collate accipiunt. Posis tamen ex ijs qui necessario cohererent, cum re, subijcere antecedentibus & consequentibus, si conditionali pronuntiato inclusi fuerint. Sed hæc ratio cum alijs etiam locis communis est, qui cum pure sumpti sunt, per conditionem etiam, ut Antecedentia, uel Consequentia fiant, sumi possunt: de quo infra dicitur, & notatur à Rodolpho de Accidentibus.

Sed ex his locis nonnulli quædam

ex quibusdam

ex quibusdam

ex quibusdam

ex quibusdam

ex quibusdam

ex quibusdam

ex quibusdam

ex quibusdam

ex quibusdam

ex quibusdam

Autor CHRIST. HEGEND. *Jamraby*.

Alij in eo ipso.) Ut, Amor est princeps ad benevolentiam coniungendam. In uoce amor, quæ subiecti loco ponitur, hæret locus à finitione, locus à specticum enumeratione. Item in uoce, benevolentia, quæ prædicati uicem defungitur. Quid est amor? Est mutua quædam animi propensio hominis erga hominem, ex morum & studiorum similitudine collecta. Species amoris apud Platonem in conuiuio uidet. Quid est benevolentia? est mentium mutuos consensus, qui ex amore oritur. Ex toto.) Id est finitione, quæ rem aliquam totam explicat. Est enim finitio, auctore Aristotele lib. 7. Topicorum, quæ quid est esse, id est essentiam & naturam rei significat. Tum ex nota.) Quæ est nota uel nominis uel uerbi, ut Seditio est scorsim itio ciuium à magistratibus. Tutor à tuendo dicitur. Possessio, quasi pedum positio appellatur in lege prima. ff. de acquirenda uel amittenda possessione. Extrinsecus autem.) Ut, si quis inficietur debitum, per chirographum eius probat. Hominem memoriam & disciplinam cum pluribus animantibus cõmanem habere probat per Aristotelem. Sanguinem primũ esse inter omnes humores quatuor, qui in homine sunt, probat per medicos. Iure fieri, quod lege permittente fiat, probat per legem Gracchus, Cod. de adulterijs. Porro hæc argumenta uniuersa extrinseca sunt; & à uocibus thematum longe disjuncta.

CICERO.

Sed ad id Totum de quo differitur, tum definitio adhibetur, quæ quasi inuolutum euoluit id de quo queritur.

SEVER. BOETIUS.

POST locorum bisariam diuisionem, In ipso scilicet, de quo agitur, & Extrinsecus positurum, partitus est eum locum, qui est in ipso, in quatuor membra, id est, à Toto, à partiũ Enumeratione; à Nota, ab affectis. Nunc igitur antea, quam diuidat

cum

eum locum quem ab Affectis esse proposuit, superiorum trium, quos in primo interim tractatu minime diuisurus est, sed indiuiduos relicturus, exempla supponit. Hi uerò sunt, à Toto, à Partibus, à Nota. Ac de eo quidem loco qui est à Toto, ita disputat, Tunc, inquit, dicimus à Toto locum argumenti, quando Totum illud quod in quæstione positum est, definitione complectimur: quæ definitio, rei dubiæ de qua agitur, facit fidem. Sed definitio omnis, ut superius quoque dictum est, id quod nomine inuolutè designatur, euoluit & explicat; atq; ideo non terminus, qui in definitione ponitur, sed quæ in ipso sunt, possunt argumentis prestare materiam. Sunt autem in unoquoque propriae definitiones. Definitio enim est oratio substantiã uniuersiuusq; significas, quod si ab unaquaque re substantiã non recedit: ne definitio quidem recedit. Est ergo definitio in ipso termino de quo agitur; quæ definitio totum terminum necesse est comprehendat: neque enim partem substantiæ, sed totius termini substantiã monstrat. Sed quoniã ex ea definitione fides fit rei dubiæ: trahitur ex definitione argumentum: quæ definitio, in ipso termino est, de quo agitur, & eius termini Totum est. Itaq; argumentum quod à Definitione ducitur, ab eo ducitur loco qui in ipso termino est, qui in quæstione est collocatus. Sed quoniã multi loci sunt in ipso: hic locus à Toto est. Definitio enim totum terminum cõprehendit; atq; id quod inuolutè nomine significabatur, euoluit atq; aperit.

IOAN. VISORIVS.

Sed ad id totum de quo differitur.) Tres locorum gradus superius fecimus. unum eorum qui ad Totum adhibentur. Alterum eorum qui ad Totum quodammodo sunt affecti. Tertium eorum qui à Toto remoti longèq; distincti sunt. Nunc de primo fit sermo, id est, de locis qui ad Totum adhibentur. Ad Totum autem dicuntur adhiberi, qui totam rei propositæ substantiam uniuersamq; naturam cõplectuntur, quiq; toti respondent & æquipollent omninoq; conueniunt, nec latius quam Totum se

se fundunt, nec contractius sese cohobent angustiusue contrahunt: sed pares & equales & reciproci sunt: ut definitio definitio, omnes partes toti, interpretatio uocabuli uocabulo pars sunt: qui loci cum tres nomine sint, unicus tamen reuera locus est, quem Totius nomenclaturā uocare possumus. nam & definitio Totum est, & partes totum sunt, & est Totum interpretatio uocabuli: nec eos Totius nomenclaturā solum, sed & Definitionis appellatione uocabimus. nec sanē iniuria. Nam uniuersam uim rei definiendo modo complectimur, cum per genus & differentiam definimus. Vt Rhetorice est bene dicendi scientia, aut definimus per partes cum res proposita quasi in membra discipitur, id est, cum rei definiendæ partes omnes recensemus. ut Rhetorice est recte inueniendi, & disponendi, & eloquendi cum firma memoria, & actionis dignitate scientia. Præterea finimus aut uī, sicut superiora: aut etymologia, cum uocabulum interpretamur: ut Asidium ab asse dando, & Locupletem à locorum, & Pecuniosum à pecorum copia. Itaque cum bi tres loci Definitio, Partes, & Nota ad totum adhibeantur, de his dicamus: & à Definitione (quam Laurentius Valla regium quandam Censorem, Questoremq; ærarium uocat) incipiamus. Quamquam ea non tam in Toto, id est, in substantia Totius esse uideatur, quam ipsum Totum, ipsaq; rei substantiā esse: rectius enim dixeris cognitionem rerum diuinarum & humanarū Philosophiam esse, quam in Philosophia: tamen quia partes definitionis, puta Genus & Differentia, in toto sunt, etiam si ad totū non adhibeantur, sed rebus affectis subiecte sint, per definitionem in toto esse dicimus. Quæ quali inuolutum.) Nihil enim est aliud definitio quam coactæ in se & cōplicate rei explicatio. Res quæ definitur, pugno: definitio manu in digitos ductæ similis est. Itaq; res ipsa uno nomine cōtinetur: Definitio uerò eandem in duo scilicet Genus & Differentia, tanquam totum in partes explicat. ut Iustitia uirtus est, unicuiq; ius suum tribuens

uens: in qua Virtus, Genus est: quod reliquum, est Differentia.

BARTH. LATOMVS.

Sed ad id Totum de quo disseritur.) Totum hic accipe quatenus re partes & notam amplectitur: quia hæc tria, ut supra dixi, unum sunt re, & uī, & ratione differunt. Totum igitur in differendo trifariam explicatur, Definitione, Partium enumeratione, & Notatione: quorum primum declaratur, quid sit ipsum: secundum, quæ sint partes eius: tertium, quæ uis uerbi eius sit, & origo. Explicatur autem, cum in argumentum sumitur, ut quæ sit uis eius intelligatur. Debet enim omne argumentum notius esse eo, cui probando adhibetur. Itaq; hæc tria cum unum sint re, & hoc loco nomine totius comprehendantur, tamen aliud atque aliud argumentum præbent, ex diuersis locis ductum. Cum enim per se spectantur, Totum, Partes, & Nota uocantur: cum in argumenta sumuntur, in tres alios locos discedunt, Definitionem, Partium enumerationem, & Notationem: qui non re ab illis, sed tractatione separati sunt. Et enim quod clausum est in illis, in his aperitur & explicatum est.

Sed ad id totum quod in uocabulo dicitur. Præterea dicitur, quod in uocabulo dicitur. Depinitio est primum, cuius ad totum est adhibetur.

CHRIST. HEYND. *Samratu*

Quali inuolutū.) Hoc est, tum à toto, id est, finitione argumentū ducitur, quando totū illud quod in questione collocatū est, id est, terminus in questione positus, definitione explicatur, quæ rei dubiæ fidem facit, & id quod inuolutū est, euoluit. Exemplum dubitatur an iuris ciuili scientia utilis sit. Vbi ius ciuile, subiecti loco, scientia utilis, prædicati loco ponitur. Iā dubiū est an prædicatum subiecto uere adhareat. Ipsum ius ciuile ad argumentū uocare nō possum, de eo enim dubiū est. Ex pædo igitur quod ei infir: inest uerò ei finitio, quæ ut à nullo definito se iungi potest,

test, ita nec iure ciuili sciri getur. Definitio igitur, ius ciuile est.
CICERO.

Eius argumenti talis est formula: Ius ciuile, est æquitas constituta ijs, qui eiusdem ciuitatis sunt ad res suas obtinendas. Eius autem æquitalis utilis est cognitio; utilis est ergo Iuris ciuilibus scientia.

SEVER. BOETIVS.

EST enim questio, An Iuris ciuilibus scientia sit utilis. hic igitur ius ciuile supponitur, vtilis sciētia prædicatur. Queritur ergo, an id quod prædicatur, uerè possit adherere subiecto. Ipsam igitur ius ciuile non potest ad argumētum uocari, de eo enim questio constituitur est. respicio igitur, quid ei sit insitum, uideo, quòd omnis Definitio ab eo nō seiungitur cuius est Definitio: ne à iure ciuili quidem propria definitionem posse seiungi. Definitio igitur Ius ciuile: ac dico, Ius ciuile est æquitas constituta ijs, qui eiusdem ciuitatis sunt, ad res suas obtinendas. Post hæc confidero, unde hæc Definitio reliquo termino, vtili sciētia, possit esse conuincta, id est, an æquitas constituta ijs, qui eiusdem ciuitatis sunt ad res suas obtinendas, utilis sciētia sit, uideo esse utilem scientiam dictæ superius æquitalis. Conclusio itaque, Igitur Iuris ciuilibus scientia utilis est. Hic igitur argumētum est ex eo loco, qui est in ipso, hoc est in iure ciuili: qui terminus, in questione est constitutus. hic uocatur à Definitione: quæ Definitio, quoniam Totum est, argumētum est à Toto. Omnis autē locus à Toto, in ipso est. Nec nos ulla dubitatio perturbet, quòd Ius ciuile, & rursum sciētia utilis, quædam sunt orationes, quas ut terminos collocauimus: non enim omnis terminus simplici orationis parte profertur, sed aliquoties orationes integræ in terminis cōstituantur. In hac igitur argumētatione Maxima propositio, ac per se nota est ea, per quam intelligimus, omnia quæ

defini

definitioni alicuius coniunguntur, ipsa quoque illis quorum est definitio, ex necessitate copulari. Sequitur enim, cum Definitio Iuris ciuilibus vtili sciētia possit adiungi: tum quoque Iuri ciuili utilem scientiam posse copulari: est igitur hoc argumētum tractum ab eo loco, qui est in ipso. Omnis enim definitio, in eo termino est, quem definit. Eorum autem locorum, qui in ipso sunt, est à Toto. Omnis enim definitio, totum monstrat, atque aperit. Maxima propositio, quibus aliquorum definitio iungitur, eisdem necessario ea quæ definiuntur, aptatur.

IO. AN. VISORIVS.

Ius ciuile. (Ius autem Celsus Iureconsulto Digeft. de Iustitia & iure, hoc modo definitur: Ius est ars æqui & boni. Cicero uerò de Oratore Ius ciuile hoc pacto finit, ut sit legitime atque iustum, & in rebus causisq; ciuilibus æqualitatis cōseruatio, uel scilicet: Ius ciuile est decretum maioris potestatis ad iudicandum ciuitatis statum ex æquo & bono institutum. Item, quòd quisq; populus ipse sibi ius cōstituit, id ipsius proprium ciuitatis est, uocaturq; Ius ciuile, quasi ius proprium ipsius ciuitatis. Sic Iustinianus in suis Institutionibus Imperatoris titulus de Iure naturali, gentium, & ciuili. Verum quia nō ad Iurisconsultos modo scribimus, sed ad Philosophiæ Christianæ parentes sanctissimos, rem nostram exemplis alijs illustriorem reddamus. ut Virtus, est animi cōstantis affectio, cōueniensq; laudabiles eos efficiēs in quibus est, & ipsa per se sua sponte laudabilis, ex qua oriuntur honestæ uoluntates, sententiæ, actiones, omnisq; recta ratio: sed eiusmodi cōstantis affectio expetenda est: igitur expetenda uirtus.

BARTH. LATOMVS.

Ius ciuile est æquitas. Definitio ista, substantialis est, per genus & differentiam, cuius formula infra tradetur. Declarat enim quid sit Ius ciuile. Æquitas, genus est, & omne eius amplectitur, tam scriptum, quam non scriptum: cum alio modo pro æquabili iuris ratione accipiatur, quæ extra scriptum est in bonum

euntur: fundamenta uerò sola, domus uocabulo minime nuncu-
 pantur, neque parietes, neque tecta. In his igitur quæ Species
 sunt, quoniam nomen totius integrum capiunt: nisi sigillatim
 omnes partes ab eo, de quo dubitatur, abiunxeris, non potes to-
 tum abesse monstrare. Dictum est enim unquamque partem to-
 tius uocabulum integrum capere. Ut, quoniam faciendi liberi
 tres sunt species, censu, uindicta, testamento uel: si quaslibet duas
 remoueris, una tamè permanserit, liber uel necessarius confitebere.
 Siue enim censu tantum, siue uindicta, siue testamento sit liber fa-
 ctus: liber uel esse constat: Ergo in his, nisi omnes species remoue-
 ris, non potes destruere, quod in quaestione propositum est. At si
 affirmare uelis, atque astruere: sufficit tantum unamquamlibet spe-
 cie demonstrare: ut si uelis ostendere liberum, sat est ut monstres,
 aut uindicta, aut censu, testamento uel liberum factum. Quod si de-
 struere uelis, non sufficit ostendere aut censu, aut uindicta, aut te-
 stamento liberum non esse factum, sed nullo modo eorum modorum ad
 libertatem uenisse. Itaque in his partibus, quæ membra sunt, si de-
 struere uelis, sat erit unam seiuungas: si astruere, cuncta adesse ne-
 cessario comprobabis. Nam si uelis ostendere non esse domum, sufficit
 fundamenta non esse dicas, aut parietes, aut tecta: nam quicquid
 horum defuerit, domus non potest appellari. At si uelis ostendere
 domum esse: nisi cuncta in unum coniunxeris, id quod propositum
 non ualebis astruere. Omnes uerò hi loci, à partium enumeratione
 dicuntur: quia in his partibus quæ species sunt, cunctæ partes
 enumerantur, ut destruas. Quaestio est igitur in proposito Cicero-
 nis exemplo argumenti à partium enumeratione deducti, An is
 quem seruum fuisse constituit, liber sit. Is quem seruum fuisse consti-
 tit, subiectus est terminus, liber uerò, prædicatus. Neutrū igitur
 eorum terminum ad argumentum dicere poterimus. De quibus
 enim dubitatur, ipsi si fidem dubitationi facere non possunt. Video
 igitur quid in altero eorum sit. Quoniam uerò partes omnes in eo
 sunt, cuius partes sunt, quoniamque libertas data, habet proprias

partes:

partes: sumo eas atque dinumero, et requiro, an ulla earum partium
 uideatur inesse subiecto: sed nulla inest: concludam igitur non
 esse liberum. Unde manifestus demonstratur, non solum ab eo
 termino qui subiectus est, argumenta sumi posse, uerum etiam ab
 eo qui est prædicatus. Num prius exemplum, quo demonstrabat
 iuris ciuilibus scientiam esse utilem, ius ciuile, quod subiectum erat
 definiuit: ductumque inde argumentum, rei dubiæ fecit fidem.
 Hic uerò libertatis partes enumerantur, qui est terminus prædi-
 catus. Est igitur, ut dictum est, Quaestio, An quem seruum esse con-
 stiterit, liber sit. Terminus, Is quidem, quem seruum esse consti-
 terit, subiectus est: prædicatus uerò, Liber. In ipso, id est in præ-
 dicato, partes sunt quæ enumerantur: à qua enumeratione dum
 trahitur argumentum, sit argumentum. In ipso ex partium enu-
 meratione: Maxima propositio, Cuius partium nihil rei præ-
 positæ copulatum est, ei ne totum quidem esse potest coniunctum.
 Hic uidetur esse dubitan ad, num locus à toto, atque partibus idem
 sit: cum omnes partes totum faciant, si coniungantur. Sed res-
 pondebitur, cum sit argumentum ab enumeratione partium,
 totum diuiditur, non coniungitur: diuidendo enim, argumentatio
 procedit: nam qui quis partem cuiuslibet sumpserit, eo ipso, quo
 partem sumpserit, rem uidetur esse partitus. Qui uerò rem diui-
 dit dissipat potius, quam conficit totum. Sed restare adhuc ambi-
 guitas potest. Nam definitio quoque inuolutam nominis signifi-
 cationem explicat, per quamdam substantialium partium enu-
 merationem. Enumeratio uerò partium, quæ dā ipsarum à se
 partium dissipatio est. Sed aliud est rei partes enumerare, aliud defini-
 tionis. Nam rei partes, ea re cuius partes sunt, semper minores
 sunt: ut caput, uel thorax, uel cætera membra toto homine. Par-
 tes uerò definitionis, tota re quæ definitur, si substantiales sunt,
 probantur esse maiores: ut animal homine maius est. Itemque ra-
 tionale et mortale eundem hominem, uelut maiora continent: et
 sunt singulae partes definitionis eius, quæ est animal rationale

mortale. Partitio igitur sumit partes, rei quam partitur, semper minores. Quae uero sumit definitio, uniuersalia sunt per se: tota; & continentia definiti, quamuis posita in definitione partes fiant: ut in his, quae superius exempla proposuit, facile intelligi potest. Vnde manifestum est Locum à toto, & Locum à partium enumeratione esse diuersos.

IOANNES VISORIVS.

Tum partium enumerationis. Quid sit Enumeratio, superius diximus: eiusque duas ex Quintiliano partes fecimus: alteram, qua cum plures partes exposuimus, eas omnes infirmamus, ut totum remoueatur: Alteram cum partium expositionum nonnullas euertimus, ut quae reliqua est confirmetur. Prioris hoc est exemplum: Pecuniam te credidisse dicis, igitur aut habuisti ipsae, aut ab aliquo accepisti, aut inuenisti, aut surripuisti: Sed neque domi habuisti, neque ab alio accepisti, nec inuenisti, nec surripuisti: igitur non credidisti. Posterioris uero tale, aut Senatui parendum de Republicae salute fuit: aut aliud consilium instituendum, aut sua sponte faciendum: aliud consilium superbum, suum arrogans: utendum igitur consilio Senatui. Partium tria sunt genera, Substantiae, Quantitatis, & Qualitatis. Substantiae, ut materia & forma, quae de proximo rem constituunt. uelut brachium, manus, digitus, crur, tibia, pes, quae ad solam rei integritatem explendam pertinent. Quantitatis, ut cubitus: Qualitatis, ut cum dicimus, tres animae partes esse, Altricem, Sensituum, & Rationalem. Liber factus est. Aliud est liberum esse, & factum esse liberum. Nam liber proprie dicitur ingenuus, qui statim, ut natus est, sui iuris est. Libertas autem, naturalis est facultas eius, quod cuique facere licet, nisi quod ui & iure prohibetur. Qui uero facti sunt liberi, non proprie liberi, sed libertini dicuntur: de quibus nunc agitur, & sic in iure definiuntur, qui ex iusta seruitute manumissi sunt. Manumissio uero datio est libertatis, nam manumissi serui, cum liberi sunt propterea dicuntur,

euntur, quod cum domini manui, id est potestati suppositi diuisi fuissent, ab ea liberentur. Liberi faciendi plures formas Iustinianus recenset. Nunc Cicero tres tantum numeratum am, quae censuram alteram, quae uindicta: tertiam, quae testamento sit. Censuram est facultatum estimatio. Est enim Censura, quod uulgo taxare & appretiare dicunt. Olim soli ciues censebantur, si quis ergo consentiente uel iubente domino nomen suum in censuram detulisset, censuram liber fieri dicebatur. Vindicta est ritus, quo Praetor serui caput uirgæ tangens, declarabat eum manumissum esse: inde hanc uirgam vindictam appelleuerunt. Porro uindicta est, qui seruum in libertate asserit: & uindicando Vindicta, uindictam dicitur, non à Vindicatio seruo, ut Plutarchus asserit, & Lilius dubitat. est enim uindicare, in libertatem asserere. Testamento denique fiebat liber, cum dominus suprema uoluntate seruum suum in testamenti serie liberum scripsisset. Iurisconsulti testamentum quasi mentis testationem interpretantur: quos Gellius & Laurentius arguunt. Gellius quidem, qui cap. 12. lib. 1. sic ait: Seruius Sulpitius Iurisconsultus, uir ætatis suae doctissimus, in libro de Testamentis secundo, quæ ratione adductus Testamentum uerbum esse duplex scripsit, non reperio. Nam compositum esse dixit à mentis contestatione. Quid igitur calciamentum: quid paludamentum, quid pauimentum, quid uestimentum, quid alia mille, per huiusmodi formam producta: & etiam ne ista omnia composita dicemus? Obrepsisse autem uidetur Seruio uel si quis alius est, qui id prior dixit, falsa quidem, sed non abhorrens neque inconcinna quasi mentis quædam in hoc uocabulo significatio. Item Laurentius Valla cap. 36. lib. 1. ait: Testamentum, idem inquit, ex eo appellatur, quod testatio mentis est. Quæ definitio quorundam Iurisconsultorum fuit: quos si iuste Aulus Gellius coarguit, quato ego iustus hunc arguere possum, qui explosam atque derisam etymologiam inculcat: Nam cur à mente potius dicitur, quam à mento uel à mentas: quia nihil ad hanc significati-

Plutar. in Problemat.
Lilius, lib. 1.
ab urb. cōd.

Partium tria sunt genera.

*libet

onem, mentum, menta ue facit, inquit. Quid ergo mens ad falsa mentum, ad ornamentū, ad condimentū, ad armentum, ad pamentum, ad cementum, ad calciammentum, ad uestimentum. & huiusmodi infinita? non est ergo uera etymologia hæc. Neq; à mente, neq; à mento, neq; à menta, sed potius hæc nomina assumunt Tum syllabam cum exirent antea in men, ut uestimen, calciamen, munimen, lenimen, nutrimen. spiramen, medicamen, uelamen, quibus adiecta, Tum, fit, munimentum, lenimentum, spiramentum, medicamentum, uelamentum, calciamentum: ita Testamentum addita syllaba Tum, fit Testamentum. quòd si à mente descenderet testamentum, Testamentaria diceretur, quemadmodum dementia, & amentia.

BARTH. LATOMVS.

Si neque censu neque uindicta.) Enumeratio formarum est, quibus omnibus remotis, genus tollitur. Nam sicut genere remoto, nulla formarum relinquitur, & ex unaquaque earum ipsum confirmari est necesse: ita omnibus formis sublati, genus relinqui non potest: que est huius Loci Maxima. Sed hæc in toto & partibus locum non habent: quoniam differunt partes à formis. Censu, erat recognitio ciuium per capita, & quantum quisque haberet in bonis: quod quinto quoque anno fiebat à Censuribus, à Scruio Tullio rege institutum. In hunc igitur si quis seruus, permittente domino, nomen detulisset, receptus in numerum ciuium, libertatem consequeretur. Vindicta, erat ritus manumittendi apud prætorem, tacto serui capite uirga, que uindicta appellabatur, his uerbis, Aio te liberum esse. Testamento patres familie manumittebant seruos suos quos uolebant, & rata erat ultima uoluntas. Atq; his tribus modis serui apud ueteres liberabantur. Sed plures postea introducti sunt principum constitutionibus, qui enumerantur. Institut. de manumiss. & C. quibus ex caus. ser. liber. conf.

Censur.

Vide Liuium lib. 1. ab urb. cond.

Vindicta manumittendi forma.

Si neq; censu. Censu Romæ dicebatur aestimatio facultatum ciuium Rom. Sic enim Rom. Respublica erat descripta, ut iuxta; census honores distribuerentur: ita plebs nihil habebat quod quereretur eum ad honores non admittebatur. Vindicta stritus quo prætor serui caput uirga tangens, declarabat eum manumissum esse. Persius, Vindicta postquam meus à prætore recepsi. Postea uindictam hanc uirgam appellabant. Iam uerò uindex est qui assertit in libertate eum qui seruus alicubi habetur.

FRUCT. CRISTOPH. HEGENDORPH. *Dammaley*

Tum partium enu.) Partes dicuntur, que cum totum efficiant cōiunctæ, totius capiunt nomen, singule uerò nullo modo, ut manus, pedes, labra, oculi, nasus, uenter, corpus humanum constituant, sed singula corpus non sunt. Ratio argumentandi à partibus. Ex omnibus partibus coniunctis totum colligitur. Porro in ijs partibus que specierum loco ponuntur, si infirmare, uel in cunctis, utendum est: sin affirmare, una quelibet suffecerit. Exemplum prioris est hoc loco in Cicrone: exemplum posterioris est, Vindicta liber est, ergo liber exiit. Neque censu.) Si quis consentiente domino nomen detulisset in censum, cuius Romanis reddebatur, & à seruitute asserabatur: hoc est censu liber esse. Est autè census, aestimatio facultatum seu bonorum alicuius. autor Ascouius in Ver. actionibus. Neque uindicta.) Vindicta uirga erat qua licitor præmissis solentibus uerbis seruum tangebatur & dominus mox apprehensum dextera uertebat. Id quod Appianus lib. 4. Bellorum ciuium docet. Persius Satyra quinta. Quibus una Quiritem Vertigo scæcit. De hac libertate habes in Cod. de uindicta libertate. Exemplum aliud habes in lege prima. ff. de actionibus & obligationibus: ubi iurisconsultus enumerat partes, que specierum uicem obtinent ipsarum obligationum. Iam sit questio, an Petrus mihi obligatus sit, Petrus est subiectus, obligatus prædicatum: quod an recte tri-

buatur, hoc argumento competere. Neq; ex contractu, neq; ex maleficio, neq; proprio quodam iure Petrus est mihi obligatus, ergo Petrus obligatus mihi non est. Item exemplum habes Inst. Quibus modis ius patrie potestatis solvatur.

C I C E R O.

*Sentia Tum notatio: cum ex vi verbi argumentum aliquid elicatur, hoc modo, Cum lex Aelia Sanctia asiduo uindicem asiduum esse iubeat, locupletem iubet locupleti. Locuples enim Asidus, ut ait Aelius, appellatus ab aere dando.

Locus à Notatione.

S E V E R B O E T I V S.

TERTIVS eorum, qui in ipso sunt, Locus à notatione est constitutus. Notatio uero, est quaedam nominis interpretatio. Nomen uero semper in ipso est. Ut enim definitio, id quod in nomine inuolunt declaratur, expedit, atq; diffundit: ita etiam nomen, id quod à definitione euolunt dicitur, inuolunt, confuseq; designat. quod si definitio in ipso est, nomen quoque in ipso esse de quo agitur, non potest dubitari. Ex Notatione autem Locus uocatus est: quia nomen omnem rem notat atq; significat. Vindex igitur est, qui alterius causam suscipit uindicandam: ueluti quos nunc procuratores uocamus. Lex igitur Aelia Sanctia asiduo uindicem asiduum esse iubet. Queritur utrum, cum lex Aelia Sanctia uindicem uelit esse asiduo asiduum, locupletem uelit locupleti. Hic igitur subiectus quidē terminus est, Lex Aelia Sanctia uindicem uolens asiduo asiduum, praedicatus uero, locupletem locupleti. Ipsos igitur terminos non potero ad fidem quaestionis adducere. de ipsis enim de quibus ambigitur, nulli effici fides potest. Quero igitur quid in ipsorum altero sit: ac uideo unum eorum terminum esse, Legem Aeliam Sanctiam, quae asiduum asiduo uindicem esse decernat: id est, subiectum. Huius orationis interpretor partē, quae est Asidus. quid enim est Asidus

asidus aliud, nisi assem dans: assem uero dare, nisi locuples, non potest: asiduus igitur locuples est. Cum igitur lex Aelia Sanctia asiduo uindicem asiduum esse constituat, locupletem iubet locupleti: Asiduus quippe est locuples à dando aere nominatus. Argumentum igitur hoc tractum est ex eo loco, qui est in ipso, Vide Gellium lib. 16. ca. 10. id est à nominis interpretatione. Nomen enim in ipso illo est, cuius nomen est: cuius interpretatio, Notatio nuncupatur. Sed ab huius interpretatione factum est argumentum. Igitur hoc argumentum ex eo loco est qui in ipso, id est à nomine: et eorum qui in ipso sunt, notatione, id est à nominis interpretatione. Maxima propositio est, Interpretationem nominis idem ualere, quod nomen. Sed paulo confusius à Cicrone dicta argumentatio, maximum praestat errorem. Ita enim dici oportuit, Asiduus est, qui assem dat: qui uero assem dat, locuples est: asiduus igitur locuples est. Lex autem Aelia Sanctia asiduum asiduo esse uindicem iubet: locupletem igitur locupleti uindicem esse praescripsit. Quod si ita dictum esset, apertior argumentatio fuisset. Nunc uero ita dixit, Cum lex Aelia Sanctia asiduo uindicem asiduum esse iubet, locupletem iubet locupleti, et cetera subiunxit, ut ostenderetur locuples esse asiduum. hoc autem tantumdem ualet, quod ait, legem Aeliam Sanctiam asiduo asiduum uindicem cum iuberet esse, locupletem locupleti esse praecipisse: tanquam si diceret: Qui asiduus est, locuples est. Nisi enim is, qui asiduus est, locuples sit: non consequitur, ut cum Aelia Sanctia asiduum asiduo uindicem esse iusserit, locupletem iubeat locupleti. et argumenti conclusionem priorem posuit, subiecit uero probationem. Conclusio namq; est, Cum lex Aelia Sanctia asiduum asiduo uindicem uelit esse, locupletem iubet locupleti: atq; hanc praemisit. Probatio uero est, asiduum esse locupletem, ab aere dando nominatum: et hanc intulit conclusioni. Restat is locus eorum qui in ipso sunt, qui ducitur ab Asidus, cuius expositionem, quoniam uaria est, multiplexq; diuisio.

fito, differamus: ac primi uoluminis terminum hucusq; sistamus.

IOAN. VISORIVS.

Tum notatio. Notatio dicitur interpretatio nominis. A notatione uero deducitur argumentum, cum ex ui uerbi elicitur ut si dissentientes Romanos uideas, ciues esse negabis, hoc modo. Ciuitas est ciuium unitas. Vos autem unanimes non estis: neq; ergo ciues. sic si probare uelis unam oportere in amicis esse uoluntatem, dices:

Amicus est animi custos: unde et illud uulgò circumfertur: Corporibus plures, mentibus unus homo.

Lex Aelia Sancta. Ab Aelio Sanctio lata ex duodecim tabulis, autore Gellio, desumpta est: in quibus ita scriptum erat: Asiduo uindex asiduos esto, proletario cuii quinius uolet, uindex esto. Asiduos in hac lege, sicut ait Gellius, pro locuplete, et facile munus faciente, dictus est, ab asibus, id est ab are dando, cum tempora Reip. postularent: uel dictus est à munere pro familiari copia facienda asiduitate. Hinc asiduos testes metaphoricòs dicimus, quibus est adhibenda fides, et qui non facile mentiuntur, et quorum testimonium non eleuatur: quales sunt uiri primarie auctoritatis. Eadem ratione primarios illos linguae utriusq; principes, autores asiduos, necnon classicos dicimus, ut uult Budaeus in prioribus annotati. in Pand. Proletarius autem dicitur, autore Gellio cap. 10. lib. 16. à munere officioq; proles edendae, qui cum parua re familiari Remp. minus posset iurare, sobolis tamen gignendae copia ciuitatem frequentabat. Hinc translaticie Proletarios testes appellamus, necnò autores, qui nullius uel paruae sunt auctoritatis. Praeter ea uindex est, inquit Boëtius, qui alterius causam suscipit uindicandam. Cuiusmodi sunt hodie, quos Procuratores uocamus. Sed de uindice superius satis dictum est. Rodolphus Agricola Ciceronem reprehendit, quòd locum Notationi fecerit inter ea, quae in substantia sunt, cum notatio accidentium naturam uel maxime retineat et seruet. Nam et rei antiquam

fiat

fiat et postquam est, nomen est: et aliud quoq; nonnunquam eiusdem est rei nomen, ut Romulus post mortem est dictus Quirinus, à Quiri uel Curi, quòd lingua Sabina hastam significat. nam hasta Romulus utebatur, uel quia Graece Κούρω rex dicitur, uel propter generis nobilitatem. Nam Mars cum sciat, Graduius: cum tranquillus est, Quirinus dicitur. Haec Scruuius in libro primuum Aeneidos. Sic Hippolytus, postquam est redditus uir, Virbius est appellatus. Is dolis Phaeacæ nouercae, à qua de supra interpellabatur, ab Aegeo patre discerptus equis. dolo inquam, quia cum illam de stupro interpellantem contempsisset, falsò ad patrè Hippolyti detulit, Hippolytù sibi uim inferre uoluisse. Hippolytus autem, non cum esset incolumis, sed postquam distractus est equis, appellatus est: à τὸ ἵππον κείν, id est, ab equo et à soluo, siue distracto. de quo Verg. 7. Aeneid. sic habet

libat et Hippolyti proles pulcherrima bello
Virbius, insignem quem mater Aricia misit,
Eductum Aegeriae lucis Hymettia circum
Littora, pinguis ubi et placabilis ara Dianae.
Nanq; seruit fama Hippolytum, postquam arte nouerca
Occiderit, patriasq; explerit sanguine poenas
Turbatis distractus equis, ad sidera rursum
Aetherae et caeli superas uenisse sub auras
Paeonius reuocatum herbis et amore Diana.

His exemplis patet Quirini et Virbij nomen accidens esse rei Rodolphus ostendit. Publius tamen Nigidius apud Aulum Gellium cap. 4. lib. 10. argutissime docet nomina non positiua esse, sed naturalia, quod caput Gellij, quia est longè elegantissimum, non pigebit totum ascribere. Nomina, uerbaq; non positiu fortuito, sed quadam uirtute ratione naturae facta esse Publius Nigidius in Grammaticis Commentarijs docet, rem sanè in Philosophiae disceptationibus celebrem. Quiri enim solum apud Philosophos quae τὸ ἵππων, et sic in eam rem multa argumen-

Lapsus est in nomine: Theuseum Hippolyti pater fuit, Aegerus uero pater Theci.

ta dicit, cur uideri possint uerba esse naturalia magis, quam arbitraria. Ex quibus uisum est hoc lepidum & festiuum. Vos, inquit, cum dicimus, motu quodam oris, conueniente cum ipsius uerbi demonstratione, utimur, et labias sensim primores emouemus, ac spiritum atq; animam porro uersum, & ad eos, quibus cum sermocinamur intendimus. At contra cum dicimus Nos, neq; profuso intus loq; statu uocis, neq; proiectis labijs pronuntiamus: sed & spiritum & labias quasi nos intra nosmetipsos cohercemus. Hoc idem fit in eo quod dicimus Tu, Ego & Tibi, & Mihi. Nam sicuti cum annuimus & abnuimus, motus quidem ille uel capitis uel oculorum a natura rei, quam significat, non abhorret: Ita in his uocibus quasi gestus quidam oris, & spiritus naturalis est. Eadem ratio est in Graecis quoq; uocibus, quam esse in nostris animaduertimus. Plato quoq; in Cratulo uult, nomina uerba et orationes natura esse, ut cetera instrumenta, quibus natura ad suas functiones necessarias utitur. Vt enim anima oculus instrumentum est ad colorem aliquem uidentiu, auris ad audiendum, lingua ad loquendum, & similia quae natura sunt, non instructo: ita oratione menti ad uerum aliquod percipiendum instrumentum esse. Plato dixit. Verum dicant quod uolent Nigidius et Plato. Nomina sane sunt arbitraria, quippe quae non sint apud omnes eadem. Quae uero naturalia sunt, eadem apud omnes sunt. Quare sunt accidentalialia, sicut ait Agricola. non autem substantiaalia. Quid ergo? Cicero lapsus est, qui substantiaalia fecit: minime profecto, sed est intelligendus. Cuius mehercule si sententiam mentem capimus, eum a Rodolphi haud dubie calumnia nullo negotio tuebimur, & sartum tectum ac omnireprehensione seruabimus. Itaq; Cicero, qui Notationem uerbi substantialem esse uoluit, non sic intellexit, ut nomen ipsum rei substantiale, uel natuum esse diceret: non enim ignorabat accidens esse. Qui librum Aristotelis de interpretatione, ut alibi testatur, uiderat. & illic capite de nomine, nomen arbitrium esse, non autem naturale, leg

legerat. Quomodo igitur accepit: tibi Ciceronis consilium aperiam & explicabo paucis. Vt igitur definitio definite rei substantialis est, quia eius substantiam explicat: ita notatio uerbi uocabulo substantialis est. nam uocabulo quandam uelut substantiam & naturam declarat. ut Tumultus dicitur, in quo propter uicinitatem periculi timor multus est: Tumultus uocabulum est quod explicatur: haec uero oratio, timor multus, & c. uocabuli naturam & proprietatem, explanat, nec ipsa oratio uocabulo accedit, licet uocabulum rei accidat, sed est natua & substantialis. Sic, Abstemius est, qui temeto, quod prisca lingua uinum significat, abstinet. haec oratio, qui abstinet temeto, interpretatio est uocabuli quod est Abstemius, et cum eo conuertitur et obambulat. Nam omnis Abstemius abstinet temeto, & quis quis temeto abstinet, ille est Abstemius: nec accidit, ut Abstemius temeto abstineat, nam posset non abstinere, sed necesse est, ut temeto abstineat, si abstemius est: si enim non abstinereat, non est Abstemius.

BARTHO. LATOMVS.

Ex ui uerbi.) Id est, ex sensu & interpretatione uerbi, quam Graeci *ἰσχυροσφαι* uocant. Cum Lex Aelia Sanctia asiduo uindicem asiduum. Aelia Sanctia nomen est legis ab autore. Asiduo uindicem asiduum, id est, diuiti assertorem diuitem. Quoniam hac lege cautum erat, ne quis seruum pecuniosum in libertate adferret, nisi sipe diues & pecuniosus esset, ne si tenuioribus id liceret, facile corrumpentur a seruis, qui eos in libertatem uindicarent.

Cum lex Aelia.) Videtur lege Aelia Sanctia ideo constitutum esse, ut opulento opulentes uindex esset, ne si diuitem pauperi liceret in libertatem asserere, tenuiores pecunia conducerentur ad id faciendum.

Aut, CHRIST. HEGEND. *Imnaby*
Cum lex Aelia Sanctia.) Exemplum Ciceronis ita intellige.

Si dubium est utrum cum lex Aelia Sanctia iudicem, id est procuratorem, uelit esse assiduum assiduo, locupletem locupleti esse uelit. Lex Aelia Sanctia iudicem uolens assiduo assiduum, subiectum est: praedicatum uero, locupletem locupleti. iam ut sciat quid lex per assiduum uelit, uocis etymologia est eruenda, hoc modo: Assiduus est, qui multa aera dat. Asses dare non nisi locuples potest, assiduus igitur locuples est.

ANITII MANLII

SEVERINI BOETII IN

Topica M. T. C. Commentario-
rum Liber II.

N TAM difficillimi operis cursu non sum nescius, mi Patrici, quin labor hic noster, quem te adhortante suscepimus, dum iudicio multitudinis imperite aut eleuatur, aut premitur, facile uarijs reprehensionibus mordetur. Nam & illi quibus hoc totum differendi displicet genus, uelut superuacuum studium, familiariprauis mentibus cauillatione despiciunt. Et qui maximum huius scientiae fructum putant, sua ceteros seignitiae metientes, tanto nos operi pares esse non aestimant. Quorum quidem priores, si non inuidia laboris alieni a stimulationem premunt, sed & reprehensionum iudicioq; consentiunt: nullo modo ferendos esse puto. Multoq; in me libentius detorsim praue opinionis inuidiam, ac nostris eos dissiuere uiribus facillime patiar porius, quam tanta disciplina calcare rationem. Sed pro diuinam atq; humanam fidem, quae est haec hominum prauiditas? quae tante est imprudentiae caecitas? ut penae sua sese ipsi confessione condemnent. Nullus est enim, qui se uideri nolit peritissimum differendi: quin etiam obiectione ipsi aliquid, & resolvere obiecta sonantur: & si facile id factum esset, cuncti ad scientiam Logicæ discip

*Alias, reprehensionis iudicio quoq; consentiunt.

discipline, uelut ad communia quaedam sapientiae lucra, concurrerent. Iam uero quid absurdius fingi potest, quam quod probabile, ut ipsi existimant, argumentis, inutile studium Dialecticæ nituntur astruere? Quid enim conuenit differendi artem differendo peruertere, ut cuius affectus opinionem, eiusdem despicias ueritatem? Sed ut cantor ille discipulum sibi ac Musis canere iubebat: ita et ego quoq; tibi, ac tibi, non Musae, sed tanquam Musarum praesidi cecinerim. atq; id quod multo labore studioq; collegi, non Rhetorica tantum facultate, uerum Dialecticam etiam sublimitate depromam. Quae uero sequuntur, huiusmodi sunt.

CICERO.

Ducuntur etiam argumenta ex his rebus, quae quodam modo affectae sunt ad id, de quo quaeritur. Sed hoc genus in plures partes distributum est. Nam alia coniugata appellamus, alia ex genere, alia ex forma, alia ex similitudine, alia ex differentia, alia ex contrario, alia ex adiunctis, alia ex antecedentibus, alia ex consequentibus, alia ex repugnantibus, alia ex causis, alia ex effectis, alia ex comparatione maiorum, aut parium, aut minorum.

SEVER. BOETIVS.

POSTquam locos eos ex quibus argumenta ducuntur, gemina partitione distribuit, alios in ipso de quo agitur herere, dicendo, alios extrinsecus assumi: eumq; locum qui in ipso de quo agitur haeret, in quatuor species secuit, id est à toto, à partibus, à nota, ab affectis: superioribus quidem tribus exempla subiicit: quae nos primo uolumine, quantum diligenter fieri potuit, explicauimus. Restat is locus, quem posuit quartum, id est, ab affectis. Huius cum multae sint species, integri atq; indiuisi proponi non potuit exemplum. nam quorum faciendae partitio est.

est, melius per singula membra dispositis aperiuntur exemplis. Hunc igitur locum diuidit hoc modo. Locus qui ex affectis est, partim ex coniugatis, partim ex genere, partim ex forma descendit, ex similitudine etiam, uel ex differentia, uel ex contrario, necnon ex coniunctis, ex antecedentibus, & consequentibus, & repugnantiis, ex causis etiam, atq; ex effectibus causarum, & ex comparatione maiorum, aut parium, uel minorum, quæ omnia Tullius paulo post conuenientibus rerum similitudinibus illustrat. Nunc illud nobis dicendum est, quæ sint Affectorum natura, & quid habeant proprietatis. Sunt enim affecta, quæ quodam modo ad aliquid referri possunt, ad id, ad quod referuntur: omnia uerò, quæ se aliqua relatione respiciunt, aut amica inter se, aut dissidentia conferuntur. Si amica: uel substantialiter, ut, genus, forma, antecedentia, consequentia, causa, effectus: uel in qualitate, ut coniugatum, simile, coniunctum: uel in quantitate, ut paria. Quæ uerò sibi dissidentia conferuntur, partim a se differentia sunt tantum, partim aduersa: sed aduersa, partim in qualitate, ut contraria, uel repugnantia: partim in quantitate, ut maius aut minus. Quæ cum ita sint, manifestum est, & amica sibi cognationis relatione coniungi, & dissidentia hoc ipso, quòd sibi aduersa sint, ad inuicem comparari. Nam quæ amica sunt, amicis amica sunt, & dissidentia à dissidentibus dissident. Ita igitur & genus, forma genus est: & forma, generis forma: & antecedentia consequentium, & consequentia antecedentium: & causa effectuum causa, & effectus causarum effectus: & coniugata, coniugatis coniugata sunt: & simile, simili simile, & coniunctum, coniuncto coniunctum: & paria, paribus paria: & differentia, differentibus differentia: & maiora, maioribus maiora: & minora, minoribus minora sunt: & contraria, contrariis contraria: & repugnantia, repugnantiis repugnantia sunt. Affecta igitur sunt, quæ cum a se inuicem diuersa sint, ad se inuicem tamen referuntur. Sed quo ordine Tullius superius

desct

descripsit locos, nos definitiones omnibus apponemus. Eorum igitur quæ ad se inueniunt affecta dicuntur, in Marci Tullij dispositione prima sunt Coniugata, scilicet Coniugata uoco, quæ cumque ab uno nomine uaria prolatione flectuntur, ut à iustitia, iustus iustum iustè. Hæc inter se, cumq; ipsa iustitia, unde eorum uocabulum fluxit, Coniugata dicuntur. Genus uerò, quod de multis specie differentiibus, in eo quod quid est, prædicatur: uelut animal dicitur de homine atque equo, quæ specie differunt, & in eo quod quid est, prædicatur. Interrogantibus enim nobis, quid sit homo uel equus: respondetur, animal. Quod genus licet necesse sit ab eo esse diuersum, cuius genus est cognatum est ei tamen: quare ad id substantiæ relatione coniungitur. Species etiam est, de qua genus superius prædicatur: quæ Cicero formam uocauit. uelut homo animalis. Similitudo, est unitas qualitatis. Nam duo, quæ sibi sunt similia, eandem necesse est habere qualitatem. & quoniam ipsum sibi simile esse nihil potest, alij necesse est simile consideretur. Sed aliud esse non poterit, nisi fuerit in aliqua parte diuersum. Ergo similia à se, in alia quidem re diuersa sunt, in alia uerò congruunt. In ea uerò re, quæ secundum qualitatem congruunt, in ea esse similia intelliguntur, quæ ad se similitudinis ipsius copulatione referuntur. Differentia est, quæ uniuersumq; differt ab alio, ut homo ab equo rationabilitatis differentia discrepat. Hæc igitur prædicatione quidem propriæ naturæ ad ea refertur, quorum est differentia, ut rationabilitas ad hominem. Dissimilitudinis uerò ratione ad ea, à quibus discrepat id, cuius est differentia, ut rationabilitas ab bouem. Contraria uerò sunt, quæ in eodè posita genere, longissime à se discrepant, ut album atq; nigrum. quæ licet in uno qualitatis genere ponantur, à se tamè quam longissime recedunt: ea quoq; ad se referri, nullus ignorat. Aliud est enim quèd sunt, aliud quòd contraria sunt, quòd enim nigrum est, quale est: quòd uerò contrarium est, ab albo plurimum discrepans est. Cōiuncta

g

uero

uerò sunt, quæ unicuique rei finitimam naturam tenent, uelut timori pallor adiunctus est. Hæc talia sunt, ut sæpius quidem adiunctis sibi coherescant; neque tam ex necessitate his, quibus uicina sunt, adesse cogatur. Nam sæpe timori pallor absistit, non tamen semper: uel uti cum distimulatione premitur metus, atque ideo uerisimilia ea adiunctis argumenta nascuntur, nã quæcumque coniuncta sunt, ea his quibus adherent, in incio esse solent. Sed de his in posteriore disputatione diligentius disserã. Antecedentia uerò sunt, quibus positis aliud necesse est consequatur, ut quia bellum est, esse inimicitias. hæc ordinis necessitatem tenent. consequentia enim ab antecedentibus separari non queunt. Consequens uerò est, quicquid id, quod antecedit, insequitur, ut inimicitia bellum consequuntur, nam si bellum est, inimicitias esse necesse est. habetque locus hic illud notabile & spectandum, quod sæpe quæ naturaliter priora erant, tam ipsa sunt Consequetia. Sæpe & naturaliter antecedunt, et in propositione priora sunt. Nanque inimicitia prius existere, quam bella, solent. Sed non possumus proponere inimicitias, ut bellum sequatur, non enim possumus uerè dicere, si inimicitia sunt, bellum est: sed præponimus bellum: & inimicitias, quæ natura priores sunt, subsequuntur, ita: si bellum est, inimicitia sunt. Nunc igitur inimicitias, quæ naturaliter bellum præcedunt, eadem bella in propositione committuntur. At si dicam, si superbus est, odiosus est. superbia & naturaliter, & in propositione odium præcedit: prius enim superbia cõsuevit existere: post uerò, atque ex eadem superbia ueniens odium sequi. Nec interest, utri naturaliter que libet res antecedit aliquã, an uerò consequatur, dum id in propositione annotemus, eam esse rem antecedentem, quæ siue naturaliter prior sit, siue posterior, alteram tamen rem secum necessariò trahat. Repugnantia uerò intelliguntur, quoties id, quod alicui contrariorum naturaliter unum est, reliquo contrario comparatur: ut, quoniam amicitia atque inimicitia contraria sunt, inimicitias

uerò

uerò consequitur nocendi uoluntas: amicitia & nocendi uoluntas repugnantia sint. Hæc quoque ad se contrarietatis similitudine referuntur. Causa est, quæ præcedente aliud efficitur, ut causa dici, est solis ortus. Effectum est, quod præcedens causa perficit, ut dies quem solis ortus emittit. Maior uerò comparatio est, quoties ei, quod minus est, id quod maius est, comparatur. ut si nemo innocens pelli in exilium debuit, multo magis ne Tullius quidem, qui non innocens solum, uerum etiam & patrie fuit liberator, plus est enim patrie esse liberatorem, quam innocetem. Parium uerò, quoties inter se paria comparatur, ut, si hic ciuis innocens pelli in exilium non debet, quia innocens est: nec ille quidem, qui est innocens, carere patria iuste potest. Minorum uerò, quoties minora maioribus cõferuntur, ut, si Cicronem liberatorem patrie præmio nemo dignum putauit: nemo eum putet præmio dignum, qui cum tantum innocens fuerit, nulla in re repub. contulit merita. Hæc itaque omnia cognata sibi esse, & ad se referri inuicè, & se uelut in regione respicere, nullus ignorat. Nam, ut de coniugatis primum loquamur, & iustitia ad id quod iustum, uel id quod iuste fieri potest, spectat, & cum qui iustus est, perficit. Cætera quoque habent ad se, non modò uocabuli cognitionem, uerum etiam cuiusdam naturæ congruentiã: ita tamen, ut à se diuersa sint. Neque enim idem est iustitia, quod iustus. Omne enim quicquid ab aliquo inflectitur, ab eo à quo inflectitur, est diuersum eisdemque cognatum, à quo etiam probatur inflexum. Genus etiam cognatum esse ei cuius genus est, id est, speciei, quam Cicero formam uocauit, dubium non est. Genus enim, speciei genus est: & species, generis species. itaque ad se inuicem referuntur: licet idem, genus ac species non sint. Illud sanè uerè est: quoniam quas nos species nuncupamus, eas Cicero formas uocat: cui quidem, dum quod dicit intelligam, concedam liberem, quibus uoluerit, uti nominibus: mihi uerò non idem cõcedi potest, nã qui explanationis lucem professus est, in his uer-

g 2

bis

bis debet, quæ sunt in usu posita, uerari. Id autem quod supponitur generi, ut species, quam forma potius nuncupetur, usus obtinuit. Iam uero simile, nisi simili simile esse non potest: et quod differt, nisi à dissimili differre non potest. Contraria etiam contrariis intelliguntur esse contraria: Coniuncta etiã, coniunctis adherescunt: et quæ sunt antecedentia, aliquid quod potest consequi, antecedunt. Id etiam, quod esse consequens, illud quod antecedens insequitur. Omne etiam repugnans, repugnanti subibet intelligitur inimicũ. Causa etiã, effectus sui causa est. Quod enim quæuis causa efficit, eius rei, quã efficit, causa est. effectus quoque, causa alicuius effectus est. Comparatio uero maiorum, minora respicit, minorũ uero maiora, parium paria: atque in omnibus ea natura esse deprehenditur, ut cum per se res quædã sint diuersæ ab his ad quæ referuntur, affectus tamẽ esse, dum comparantur, appareant. Diuersa uero esse ab his ad quæ referantur, illa res approbat, quoniam nihil ad se ipsum referri potest. Quæ cum ita sint, iure affecta sunt nuncupata: quæ omnia eius loci, qui ex affectis dicitur, species, uel formæ sunt, ipso etiã testante Cicero-
ne, qui ait: Sed hoc genus in plures partes distributũ est. Cum enim genus dixit, quas scindit à genere, species esse signauit. Præterea omnia hæc et nomen generis suscipiunt, et definitionem. Affecta enim sunt ad aliquid, quæ ad id ad quod affecta sunt, referri queunt. Coniungata uero, et genus, et forma, et cætera ad ea semper, ad quæ sunt affecta, referuntur. Sed ut in superioribus Locis dictũ est, qui in ipso de quo agitur hærebant, id est, ex toto, ex partibus, ex nota: ut ex toto intelligeretur termino, qui fuisset in questione propositus: itemque ex eius partibus, atque ex eius nota: eodẽ modo etiã in his, quæ affecta sunt, dicemus, ad eum terminũ affecta considerari, qui subiecti uel prædicati loco positus, continet questionem. Superest nunc illud dicere, cur quæ affecta sunt, in ipso de quo agitur esse dicatur. Etenim in ipso de quo agitur termino, quatuor locos esse signa-

uit

uit Cicero, id est ex toto, ex partibus, ex nota, ex affectis: quorum tria quidem superiora, manifestum est in eo hæere de quo agitur termino. definitio enim cuiuslibet rei, quod totum est, in illo ipso est, quod definit. Partes etiam in ipso illo sunt, quod collectione coniungunt. Nota etiam in illo est, quod appellatione signat. Affecta uero extrinsecus posita uidentur: quippe quæ referuntur ad id, ad quod affecta sunt: quæ non referuntur, nisi extrinsecus posita intelligerentur. Cur igitur ea etiam quæ affecta sunt ad id, de quo agitur, inter eos numerauit locos, qui ipsi, de quo queritur, termino coherent, dicendum est. Quomã id quod adherere dicitur, non idem est ei, cui adherere prædicatur. Quæ cum diuersa sint, cognitione tamen quadam intelliguntur esse coniuncta: ueluti non idẽ est definitio, quod ipsa res, quæ definitione describitur. Si enim definitio clarius efficit id quod definit, nihil uero ipsum sese clarius, quam est, efficere potest: manifestũ est, id quod definitur, à definitione esse diuersum. Sed idcirco hæere definitionem in eo quod definitur, dicimus, quod est ei cognata atque coniuncta: quippe quæ, dum eius proprietatem significat, ab eius substantia non recedit. Partes etiam ac notæ diuersa sunt ab eo, quod uel copulant, uel designant. Sed quia illæ propositum terminum iungunt, illæ signat, habentes aliquam cum proposito termino cognitionem, in ipso de quo agitur hæere perhibentur: Ita etiam in affectis, licet extrinsecus sint: neque idem sint, quod ea sunt, ad quæ intelliguntur affecta: necessariò tamen, quia aliquam cognitionem cum his habere considerantur, in ipsis hæere dicuntur, ad quæ affecta sunt. Qui uero eorum naturalis ordo sit, uel quæ differentia, uel quæ sit alia locorum partitiõ: licet in Topicis differentiis opportunus expediendum sit, tamen cum exempla Cicero-
nis, quæ in his explicandis attulit, exposuero, subiungam.

IOAN. VISORIVS.

Ducuntur etiam argumenta ex his rebus, quæ quodammodo

g 3

dammodo affectæ sunt ad id, de quo queritur. Superius Cicero dixerat definitionē, partes, & notā ad ipsum totū adhiberi, qui primus est locorū gradus: nunc secundū ingredi-
tur, id est, res effectas ad id de quo queritur, quas à toto quodā modo separat, nō quod in toto non sint: eas enim in toto paulō ante posuerat: sed quā ad totū adhiberi non possint. Siquidē hi demū loci ad totū adhiberi dicuntur, qui totam & uniuersam subiectæ materie substantiā cōplent: qui se nec latius fundunt, quā id de quo queritur, nec arctius sese cohibēt, sed cū eo reuertuntur & remeant. Quo fit, ut eos locos $\kappa\alpha\theta\alpha\lambda\iota\kappa\acute{o}\varsigma$, id est uniuersales & recipros appellare possimus, quōd $\kappa\alpha\theta\alpha\lambda\iota\kappa\acute{o}\varsigma$, id est, secundū totum, rei propositæ quadrent. ut definitio totum definitū ostendit, ita toti partes omnes æquipollent: eodem modo notatio uerbi uerbo respondet. At res affectæ secus se habēt: non enim cum re proposita reuertūtur, ut genus plusquā species, species minus quā genus continet: nisi cum toto obambulare differens dicas. Verum aliter Aristoteles secundo libro Posterioris Resolutionis docet $\chi\iota\iota\iota\iota$. cap. ubi definitionis inueniēdæ methodum tradit: quippe qui dicit, quecumq; in definitione sumuntur, singulatim latiora esse quā sit res que definitur, uniuersa uero paria. Quare si differens seorsum à genere capiat, amplius sese porriget, quā species. Si uero generi fuerit adiectum, definit & species par erit. Rodolphus tamen Agricola libro primo, capite decimo scribit Aristotelem in Topicis nomine Proprii, quod par est & reciprocum, differentiam quoque complexum suū: quod si ita est, differentia par erit cuius est differentia. nam propriū par est ei, cuius proprium est. Sed pace Rodolphi dixerim non sub proprio, sed sub genere differentiam Aristoteles complexus est. propterea quōd latius pateat quā species, quemadmodum & genus latius diffunditur. Sic enim primo Topicorum inquit, $\pi\acute{\alpha}\sigma\iota\varsigma\ \delta\epsilon\ \pi\acute{\alpha}\rho\tau\omicron\upsilon\varsigma$, $\kappa\alpha\iota\ \pi\acute{\alpha}\rho\ \pi\acute{\rho}\theta\omicron\lambda\iota\alpha\ \eta\ \gamma\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma$, $\eta\ \iota\delta\iota\omicron\tau\acute{\epsilon}\rho\alpha\ \eta\ \sigma\iota\mu\beta\omicron\lambda\omicron\gamma\iota\kappa\acute{o}\varsigma\ \delta\iota\omicron\mu\sigma\iota$, $\kappa\alpha\iota\ \gamma\acute{\alpha}\rho\ \tau\acute{\omega}\delta\ \delta\iota\alpha\phi\omicron\rho\sigma\tau\acute{\epsilon}\rho\alpha$

$\kappa\alpha\theta\alpha\lambda\iota\kappa\acute{o}\varsigma\ \delta\epsilon\ \kappa\alpha\theta\alpha\lambda\iota\kappa\acute{o}\varsigma\ \gamma\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma$, $\delta\iota\omega\varsigma\ \tau\acute{\omega}\ \gamma\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma\ \pi\acute{\alpha}\rho\tau\omicron\upsilon\varsigma$, id est, omnis propositio atque omne problema aut genus aut proprium, aut accidens indicat. Etenim differentia generalis cum sit, cum genere collocari debet. Rursus obijci potest, locum à comparatione parium sub rebus affectis esse, proinde res quasdam affectas ei pares esse, cui affectæ sunt: sed hoc sic diluitur. Paria dupliciter accipiuntur, uno modo pro equalibus, id est, pro rebus, quāuis diuersis, tamen quantitatis eiusdem: aut potius pro his, quæ parem inter se uirtutem habent, tantumq; possunt: hoc sensu paria sub rebus affectis sunt. Altero modo pro reciprocis accipiuntur, & sic ad totum adhibentur, neq; res affectæ sunt. Rerum affectarum tredecim sunt species. Coniugata, quæ ex eo dicta sunt, quōd quadam uocis similitudine sub unum quasi iugum deuinctæ sunt. Ea sic finiuntur, quæ ab eodem oria uariè cōmuniuntur, ut sunt iustitia, iustus, iusti. Genus, notio dicitur, quæ sui similes communione quadam, specie uerò differentes, duas aut plures partes complectitur: ut uirtus iustitiam & prudentiam, quæ sunt uirtutes, inter se tamen differentes. Species uel forma est, in quam sub se comprehensam diuiditur genus, ut fortitudo, quam uirtus cōtinet, & in quā uirtus diuiditur. Sed oritur scrupus, Quare speciem Cicero rebus affectis subiecit, neque eam ad totum adhiberi dixit, cum species sit pars generis, partes uerò ad totum adhibeantur. Qui nodus ita soluetur. Species non re uera partes generis sunt, neque genus totum, sed quadam analogia: Quia sicut totum suas partes complectitur, ita genus suas species comprehendit. alioqui genus de suis firmis pronuntiat, ipsq; prius est. Totum de partibus non profertur, & partibus est posterius. Sed inquit: Paulō ante dicebas partes cum toto easdē esse, quo circa totum de partibus dicitur: uerum de partibus uniuersis illud intelligendum erit, non de singulis: de illis enim, non de his affirmatur. Rursus obijciatur: Eodem argumento, quo partes cum toto facis

easdem, species eadem cum suo genere fient. Quemadmodum enim partes uniuersæ toti æquipollent, ita species omnes suum genus æquant. Ergo si partes propterea ad totum adhibeantur, quod toti sint pares, species etiam omnes ad totum adhibebuntur: non igitur res erunt affectæ. hoc ego sic diluo. Cicero Argumentum à specie uel à forma, non autem à formis, rebus affectis subicit. Nam si formas omnes recensens, enumerationem, quæ ad totum adhibetur facies. Si uerò à formis ad genus uel ad alteram formam argumenteris, ab affectis probabis. Similitudo rerum est diuersarum eadem qualitas: ut, Terra quò melior est natura, hoc magis corrumpitur, si negligatur: ita ingenia, nisi recte excolantur, quò sunt felicitiora, hoc pluribus uitijs inquinantur. Differentia est, quam alibi dissimilitudinem uocat. Ea est rerum diuersarum diuersa qualitas: ut, Qui pecuniam dat, quantum impartit alijs, tantum sibi detrahit: at qui hominem iustum laudat, quò magis eum laudat, eò magis ipsemet laudandus est. Contraria Cicero latius pro oppositis accepit, id est, aduersis, priuantibus, relatis, & contradicentibus: quorum omnium similis in argumentando ratio est: ut, Si Catilina nepharie egit, igitur Cicero preclare. Adiuncta sunt, quæ rem antecedit, rei coherentem, rem sequuntur: ita tamen, ut nulla necessitas in tercedat, ut sunt amor & concubitus, timor & pallor, iurgium & cædes. Antecedentia dicuntur, quibus postis alia sequuntur oportet. Consequentia uerò, quæ postis antecedentibus necessario colliguntur: ut, Et ferro interfectus est ille, & tu inimicus eius cum gladio cruento comprehensus est in eo ipso loco, & nemo preter te ibi uisus est, & cause nemini alij, & tu semper audax, quid est quod de facinore dubitare possimuz?

*Effectus causa est cuius uirtute aliquid efficitur. *Euentus, qui uel & impulsu cause prouenit. ut si auariciam tollere uultis, mater eius tollenda est luxuries. Repugnans habebis, si unius contrarij consequens, cum altero contrario conferas, ut uirtus & uirtutum

tiam contraria sunt, uirtutes sequitur bonæ actio: quam si cum uitio conferas, repugnans es habiturus. Denique Comparata sunt, quæ minorâ ex maioribus, maiora ex minoribus, paria ex paribus probant. Ea Quintilianus Apposita uocat. A maiori sic argumentaberis:

Seruare potui, perdere an possum rogas?
A minori. Nascia priuatus Tyberium Gracchum mediocriter labefactantem statim Reipublice iure cecidit. Ergo Cicero Còsul Catilinam uniuersum orbem terrarum cæde & incendio uastare cupientem iure occidet. A pari uerò sic: Didoni licuit Carthaginem petere, igitur Aeneæ Italiam petere licebit.

BARTH. LATOMVS.

Ducuntur etiam argumenta. Diximus Affecta uocari quæ referantur ad rem, ut quæ ratione aliqua cum ea cõiuncta, uel ab ea disiuncta sint. In quibus illud obseruandum est, ita enumerari ea à Cicero, ut quemadmodum quodque natura proximè est ei, ad quod afficitur, ita ordine suo locari. Primum enim coniuncta sunt, quæ sola uerbi inflexione à re distant. Deinde genus & forma quorum illud rem, quasi partem sui complectitur: hoc ad eandem, quasi ad fontem suum, refertur. Post hæc similitudo est, quæ rei in eadem qualitate respondet. Similitudini opponitur differentia, quare & statim ei subijcitur. Differentia Contrarium subiungitur, quod non solum differat à re, sed etiã ei repugnet. Adiuncta succedunt istis, quòd eueniant quidem circa rem, & in societatem eius cadant, similia tamen non sint. Adiunctis subijciuntur antecedentia, & cõsequentia, cõiuncta necessario cum re, sed in ordine quodam posita. His adijciuntur repugnantia, quasi in eodem genere contraria. Post hæc Cause sunt, à quibus res efficitur: quibus è regione respondent effecta. Extremo loco est Comparatio, quæ neq; substantiam rei, neque qualitatem eius attingit, neq; existit circa eam, neq; eandem efficit: sed extrinsecus ex collatione quantitatis ei opponitur.